

ИЗАЗОВИ САВРЕМЕНОГ
ОБРАЗОВАЊА: НОВЕ
УЛОГЕ НАСТАВНИКА,
УЧЕНИКА И РОДИТЕЉА

CHALLENGES OF MODERN
EDUCATION: NEW ROLES
OF TEACHERS, STUDENTS
AND PARENTS

ЗБОРНИК РЕЗУМЕА
BOOK OF ABSTRACTS

Уредници / Editors:
Емилија Лазаревић
Дејан Станковић
Јелена Рагумић

XVII НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА »ПЕДАГОШКА
ИСТРАЖИВАЊА И ШКОЛСКА ПРАКСА«

XVII SCIENTIFIC CONFERENCE »EDUCATIONAL
RESEARCH AND SCHOOL PRACTICE«

ИНСТИТУТ ЗА ПЕДАГОШКА
ИСТРАЖИВАЊА

УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

**XVII НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
»ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА
И ШКОЛСКА ПРАКСА«**

**ИЗАЗОВИ САВРЕМЕНОГ ОБРАЗОВАЊА:
НОВЕ УЛОГЕ НАСТАВНИКА,
УЧЕНИКА И РОДИТЕЉА**

17. октобар 2014,
Учитељски факултет
Универзитет у Београду

ЗБОРНИК РЕЗИМЕА

ИНСТИТУТ ЗА ПЕДАГОШКА
ИСТРАЖИВАЊА

УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Напомена: За организацију ове конференције и штампање књиге резимеа подршку је пружило Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Note: Organization of this conference together with printing of this book was supported by the Ministry of Education, science and technological development of Republic of Serbia.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

371(497.11)(048)
37.064.1(497.11)(048)
371.13(497.11)(048)

НАУЧНА конференција "Педагошка истраживања и школска пракса" (17; 2014; Београд)
Изазови савременог образовања: нове улоге наставника, ученика и родитеља : зборник резимеа / XVII научна конференција

"Педагошка истраживања и школска пракса",
Београд 17. октобар 2014.; [уредници Емилија Лазаревић, Дејан Станковић, Јелена Радишић].

- Београд : Институт за педагошка истраживања : Учитељски факултет, 2014
(Београд : Еселогe). - 120 стр.; 24 cm
Радови на срп. и енгл. језику. - Тираж 150.
- Регистар.

ISBN 978-86-7447-121-0 (ИПИ)

а) Образовање - Србија - Апстракти б)
Родитељи - Школа - Србија - Апстракти с)
Наставници - Стручно усавршавање - Србија -
Апстракти

COBISS.SR-ID 210405132

**XVII SCIENTIFIC CONFERENCE
»EDUCATIONAL RESEARCH
AND SCHOOL PRACTICE«**

**CHALLENGES OF MODERN EDUCATION:
NEW ROLES OF TEACHERS,
STUDENTS AND PARENTS**

17TH October 2014.
Teacher Training Faculty
University of Belgrade

BOOK OF ABSTRACTS

INSTITUTE FOR
EDUCATIONAL RESEARCH

УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ИЗАЗОВИ САВРЕМЕНОГ ОБРАЗОВАЊА:
НОВЕ УЛОГЕ НАСТАВНИКА, УЧЕНИКА И РОДИТЕЉА –
ЗБОРНИК РЕЗИМЕА

Уредници:

Емилија Лазаревић
Дејан Станковић
Јелена Радишић

Дизајн корица:

Јелена Радишић

Лектор:

Јелена Стевановић

Штампа:

Еселог д.о.о.

Издавач:

Институт за педагошка истраживања
Добрињска 11/3, 11 000 Београд
www.ipisr.org.rs

Број примерака: 150

CHALLENGES OF MODERN EDUCATION: NEW ROLES OF
TEACHERS, STUDENTS AND PARENTS
BOOK OF ABSTRACTS

Editors:

Emilija Lazarević
Dejan Stanković
Jelena Radišić

Cover design:

Jelena Radišić

Redactor:

Jelena Stevanović

Print:

Eseloge d.o.o.

Publisher:

Institute for Educational Research
11/3, 11 000 Belgrade
www.ipisr.org.rs

Print run: 150

ПРОГРАМСКИ ОДБОР

Председник програмског одбора

Др Емилија Лазаревић, виши научни сарадник
Институт за педагошка истраживања, Београд, Србија

Чланови програмског одбора

Др Нада Половина, научни саветник
Институт за педагошка истраживања, Београд, Србија
Др Биљана Требјешанин, редовни професор
Учитељски факултет, Универзитет у Београду, Србија
Др. Емина Копас Вукашиновић, ванредни професор
Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу,
Јагодина, Србија
Др Славица Шевкушић, виши научни сарадник
Институт за педагошка истраживања, Београд, Србија
Др Јелена Павловић, виши научни сарадник
Институт за педагошка истраживања, Београд, Србија
Др Николета Гутвајн, научни сарадник
Институт за педагошка истраживања, Београд, Србија
Др Јелена Стевановић, научни сарадник
Институт за педагошка истраживања, Београд, Србија
Др Снежана Мирков, научни сарадник
Институт за педагошка истраживања, Београд, Србија
Др Јелена Радишић, научни сарадник
Институт за педагошка истраживања, Београд, Србија
Др Маријана Зељић, доцент
Учитељски факултет, Универзитет у Београду, Србија
Др Вера Радовић, доцент
Учитељски факултет, Универзитет у Београду, Србија
Др Зорица Цветановић, доцент
Учитељски факултет, Универзитет у Београду, Србија
Др Бојана Милосављевић, доцент
Учитељски факултет, Универзитет у Београду, Србија

Др Невена Буђевац, доцент

Учитељски факултет, Универзитет у Београду, Србија

Др Валерија Јанићијевић, доцент

Учитељски факултет, Универзитет у Београду, Србија

Др Зорица Веиновић, доцент

Учитељски факултет, Универзитет у Београду, Србија

Мр Наташа Лалић Вучетић, истраживач сарадник

Институт за педагошка истраживања, Београд, Србија

Мр Дејан Станковић, истраживач сарадник

Институт за педагошка истраживања, Београд, Србија

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР

Председник

Мр Дејан Станковић, истраживач сарадник

Институт за педагошка истраживања, Београд, Србија

Секретари

Др Јелена Радишић, научни сарадник

Институт за педагошка истраживања, Београд, Србија

МА Владан Пелемиш, асистент

Учитељски факултет, Универзитет у Београду, Србија

Светлана Почуча, асистент

Учитељски факултет, Универзитет у Београду, Србија

Војислав Милованчевић, студент

Учитељски факултет, Универзитет у Београду, Србија

Горан Анђелић, студент

Учитељски факултет, Универзитет у Београду, Србија

ОРГАНИЗАТОРИ СКУПА

ИНСТИТУТ ЗА ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА

Добрињска 11/3, 11 000 Београд

www.ipisr.org.rs

УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ, УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Краљице Наталије бр.43, 11 000 Београд

www.uf.bg.ac.rs

НАПОМЕНА: Саопштења сарадника Института за педагошка истраживања представљају резултате рада на пројектима „Унапређивање квалитета и доступности образовања у процесима модернизације Србије” (бр. 47008) и „Од подстицања иницијативе, сарадње и стваралаштва у образовању до нових улога и идентитета у друштву“ (бр. 179034) чију реализацију финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (2011-2014).

PROGRAMME COMMITTEE

Program committee chair

Dr Emilija Lazarević, Senior Research Associate
Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

Program committee members

Dr Nada Polovina, Principal Research Fellow
Institute for Educational Research, Belgrade Serbia

Dr Biljana Trebješanin, professor
Teacher Training Faculty, University of Belgrade, Serbia
Dr. Emina Kopas Vukašinović, associate professor
Faculty of Education, University of Kragujevac, Jagodina, Serbia

Dr Slavica Ševkušić, Senior Research Associate
Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

Dr Jelena Pavlović, Senior Research Associate
Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

Dr Nikoleta Gutvajn, Research Associate
Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

Dr Jelena Stevanović, Research Associate
Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

Dr Snežana Mirkov, Research Associate
Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

Dr Jelena Radišić, Research Associate
Institute for Educational Research, Belgrade, Serbia

Dr Marijana Zeljić, Assistant Professor
Teacher Training Faculty, University of Belgrade, Serbia

Dr Vera Radović, Assistant Professor
Teacher Training Faculty, University of Belgrade, Serbia

Dr Zorica Cvetanović, Assistant Professor
Teacher Training Faculty, University of Belgrade, Serbia

Dr Bojana Milosavljević, Assistant Professor
Teacher Training Faculty, University of Belgrade, Serbia

Dr Nevena Buđevac, Assistant Professor
Teacher Training Faculty, University of Belgrade, Serbia
Dr Valerija Janićijević, Assistant Professor
Teacher Training Faculty, University of Belgrade, Serbia
Dr Zorica Veinović, Assistant Professor
Teacher Training Faculty, University of Belgrade, Serbia
Mr Nataša Lalić Vučetić, Research Assistant
Institute for Educational Research, Belgrade Serbia
Mr Dejan Stanković, Research Assistant
Institute for Educational Research, Belgrade Serbia

ORGANIZATION COMMITTEE

Chair

Mr Dejan Stanković, Research Assistant
Institute for Educational Research, Belgrade Serbia

Members of the organizing committee

Dr Jelena Radišić, Research Associate
Institute for Educational Research, Belgrade Serbia
MA Vladan Pelemiš, Assistant
Teacher Training Faculty, University of Belgrade, Serbia
Svetlana Počuča, Assistant
Teacher Training Faculty, University of Belgrade, Serbia
Vojislav Milovančević, Student
Teacher Training Faculty, University of Belgrade, Serbia
Goran Anđelić, Student
Teacher Training Faculty, University of Belgrade, Serbia

ORGANIZERS

Institute for Educational Research

Dobrinjska 11/3, 11 000 Belgrade

www.ipisr.org.rs

Teacher Training Faculty, University of Belgrade

Kraljice Natalije 43, 11 000 Belgrade

www.uf.bg.ac.rs

Note: Papers by the associates of the Institute for Educational Research are products of their work on the projects “Improving the Quality and Accessibility of Education in Modernization Processes in Serbia” (No. 47008) and „From Encouraging Initiative, Cooperation and Creativity in Education to new Roles and Identities in Society“ (No. 179034) whose realisation is financed by the Ministry of education, science and technological development of Republic of Serbia (2011-2014).

Садржај

Програмски и организациони одбор	5
Уводна саопштења	13
Саопштења према тематским целинама	
<i>Професионалне компетенција наставника и васпитача</i>	31
<i>Савремени приступи у раду са ученицима</i>	59
<i>Нове улоге ученика, родитеља и лидера у образовању</i>	93
Аутори	120

Contents

Programme and organisation committee	5
Plenary session	13
Abstracts	
<i>Professional competences of teachers and preschool teachers</i>	31
<i>Contemporary approaches to working with students</i>	59
<i>New roles of students, parents, and leaders in education</i>	93
Authors	120

УВОДНА САОПШТЕЊА

PLENARY SESSION

ИСТРАЖИВАЊА РАЗЛИЧИТИХ АСПЕКТА ПРОЦЕСА УЧЕЊА У АКАДЕМСКОМ ОКРУЖЕЊУ

*Снежана Мирков**

Институт за педагошка истраживања, Београд

У савременом образовању од ученика се очекује да буду рефлексивни, аутономни и да управљају процесом учења. Развијање свести о сопственим циљевима учења и начинима њиховог остваривања омогућава ученику да преузима одговорност. Стицање увида у перспективе ученика важно је зато што начини на које опажају окружење утичу на њихово понашање у учењу и на исходе учења. У раду су приказани налази низа емпиријских истраживања у којима су учествовали ученици различитог узраста. Добијени резултати доприносе стицању дубљег увида у ученичка схватања учења и приступе учењу. Да би се испитао утицај навика и техника учења на квалитет знања испитано је 399 ученика осмог разреда. Каноничком анализом коваријансе потврђено је садејство интелектуалних и неинтелектуалних чинилаца, а квалитету стечених знања доприносе позитивни ставови према наставним предметима, интелектуалне способности, самосталност у учењу, доживљај компетентности за учење и позитиван однос према школи. Због значаја доживљаја компетентности за учење, у истраживању које је уследило испитиван је однос између процене сопствених интелектуалних способности и циљева које ученици старијих разреда основне школе (N=319) постављају у учењу. Утврђено је да су у највећој мери заступљени интринзични, а затим статусни циљеви. Ови циљеви су међусобно независни и негативно корелирају са другим циљевима. Ученици који високо процењују сопствене интелектуалне способности у већој мери су вођени интринзичним циљевима. Усмереност на реакције особа из окружења негативно је повезана са проценом сопствених интелектуалних способности. Добијени резултати указују да развијање позитивне самопроцене делује подстицајно на постављање интринзичних циљева и на ангажовање у учењу. Односи циљева и стратегија учења са селф-концептом и локусом контроле и утицаји на

* E-mail: smirkov@ipi.ac.rs

академски успех анализирани су на узорку студената (N=364). Према добијеним налазима, студенти усмерени на знање примењују стратегије разумевања и стратегије усмерене на постигнуће, а саморегулација доприноси флексибилности у примени стратегија. Екстринзични циљеви позитивно су повезани са стратегијама репродукције, а негативно са стратегијама разумевања. Глобални селф-концепт позитивно је повезан са саморегулацијом и стратегијама усмереним на постигнуће, а негативно са усмереношћу на екстринзичне циљеве и са стратегијама репродукције. Позитивна процена сопствених интелектуалних способности повезана је са усмереношћу на знање и са саморегулацијом. Унутрашњи локус контроле повезан је са стратегијама разумевања, а спољашњи локус контроле са екстринзичним циљевима и стратегијама репродукције. Мултиваријатна анализа варијансе показала је да успеху на студијама доприносе усмереност на знање и на самопотврђивање, стратегије разумевања, стратегије усмерене на постигнуће и саморегулација. Факторском анализом је утврђено да стратегије деле латентну структуру са циљевима. Добијени фактори другог реда указују на површински, дубински и приступ учењу усмерен ка постигнућу. Истакнута је потреба да се прецизније операционализује приступ усмерен ка постигнућу који је објашњен индикаторима саморегулације. Зато су у следеће истраживање, којим је обухваћено 560 студената, укључени индикатори различитих аспеката саморегулације – планирање, надгледање и евалуација. Потврђена су наведена три приступа учењу. Саморегулација различито утиче на дубински и приступ учењу усмерен ка постигнућу, а није присутна у приступу који одликују усмереност на самопотврђивање, поређење са другима, избегавање напора и меморисање. Даље анализе биће усмерене на утицаје ових варијабли на остваривање успеха. Резултати приказаних истраживања могу бити корисни у планирању и реализацији наставе на различитим нивоима образовања, да би се код ученика подстицао такав однос према учењу који им може помоћи у ефикаснијем остваривању захтева које пред њих поставља друштво знања.

Кључне речи: процес учења, ученици, основна школа, универзитет, циљеви учења, стратегије учења

**DIFFERENT ASPECTS OF THE LEARNING PROCESS IN AN
ACADEMIC SETTING: EMPIRICAL RESEARCH***Snežana Mirkov**

Institute for Educational Research, Belgrade

In modern education pupils are expected to be reflexive and autonomous and to manage the learning process. The development of awareness about their learning goals and the ways to achieve them enables pupils to take over responsibility for their own learning. Gaining insight into pupils' perspectives is important because the ways in which they perceive their surrounding influence both their learning behaviour and learning outcomes. This paper presents the results of empirical research which included pupils of different ages. The results contribute to the achievement of a deeper insight into pupils' perceptions of and approaches to learning. In order to research the influence of learning habits and techniques on quality of knowledge 399 eighth grade pupils were questioned. The coaction of intellectual and non-intellectual factors was confirmed by the canonical analysis of covariance, and positive attitudes to teaching subjects, intellectual abilities, independence in the learning process, a feeling of competence for learning and a positive attitude to school were all found to contribute to the quality of acquired knowledge. Because of the importance of a feeling of competence for learning, the next stage examined the relationship between the evaluation of one's own intellectual abilities and the learning goals set by pupils in higher primary school grades (N=310). It was established that intrinsic goals were mostly presented, followed by status goals. These goals are mutually independent and show a negative correlation with other goals. Those pupils who highly evaluate their own intellectual abilities were lead to a greater extent by intrinsic goals. Orientation to the reactions of others in the same environment negatively correlates with the evaluation of one's own intellectual abilities. The obtained results point out that the development of positive self-evaluation has a stimulating effect on setting intrinsic goals and engagement in learning. The relationship between goals and learning strategies and self-concept, locus of control and influences on academic success were analysed on the sample

* E-mail: smirkov@ipi.ac.rs

(N=364). According to the findings, pupils orientated toward knowledge implement understanding strategies and those directed towards achievement, while self-regulation contributes to flexibility in strategy implementation. Extrinsic goals positively correlate with reproduction strategies, and negatively with those of understanding. Global self-concept is positively linked with self-regulation and strategies directed towards achievement and negatively with orientation on extrinsic goals and reproduction strategies. Positive estimation of one's own intellectual abilities is connected with orientation on knowledge and self-regulation. Internal locus of control correlates with understanding strategies, and external locus of control with extrinsic goals and reproduction strategies. Multivariant analysis of variance showed that knowledge orientation and self-confirmation orientation, understanding strategies, strategies directed to achievement and self-regulation all contribute to academic success. Factor analysis confirmed that strategies divide latent structures and goals. The gained factors of second class indicate surface, deep and achievement approaches to learning. The need for a more precise operationalized achievement approach as explained by the indicators of self-regulation was highlighted. Because of that, the following research phase which encompassed 560 pupils, included indicators of different aspects of self-regulation - planning, monitoring and evaluation. The three aforementioned learning approaches were confirmed. Self-regulation has a different influence on the deep approach and learning orientated towards achievement and is not present in the approach characterised by orientation on self-confirmation, comparing with others, avoiding efforts and memorising. Further analysis will be orientated on the impact of those variables on achieving success. The results of the research could be useful for the planning and realisation of teaching at various levels of education, in order for pupils to foster an approach towards learning which could help to meet the demands which the learning society places before them with greater efficiency.

Keywords: learning process, students, elementary school, university, learning goals, learning strategies

УЛОГА РОДИТЕЉА У РАЗВИЈАЊУ ПРОДУКТИВНОГ ПАРТНЕРСТВА ПОРОДИЦЕ И ШКОЛЕ

*Нада Половина**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Бројне иницијативе и подстицаји носилаца образовних политика, теоретичара и истраживача да се афирмише идеја о сарадњи породице/родитеља и школе/наставника у пракси нису добили шире упориште – ни када је реч о родитељима, нити када је реч о наставницима. Неуспех у реализовању поменуте сарадње у раду анализирамо усресређујући се на позицију и улогу родитеља, јер нам је циљ да укажемо на смернице потребних промена у даљем уобличавању пракси комуникације и повезивања родитеља и наставника/школе. Ослањајући се на екосистемски приступ и историјску перспективу, тему сагледавамо у контексту промена глобалних (светска сцена) и локалних (Србија) социоеколошких услова и промена у академским и практичним оријентацијама.

У првом делу рада бавимо се анализом три парадигматска оквира о сарадњи школе и породице који су развијени у међународним академским круговима од 1960. године (када је тема поновно „откривена“) до данас. Разматрамо нормативна становишта о позицији и улози родитеља елаборисана у концептуалним и идеолошким (макро-идеолошким и микроидеолошким) компонентама традиционалног, модерног и постмодерног парадигматског оквира. У нормативима традиционалног оквира сарадње (шездесете и седамдесете године XX века) родитељи су позиционирани на дистанци у односу на школска догађања, а њихова улога у сарадњи са школом била је периферно-супортивног карактера – од родитеља се очекивало да стварањем образовно подстицајне кућне средине „добро припреме“ дете/ученика за испуњавање захтева школске средине. У нормативима модерног уобличавања сарадње (осамдесете и деведесете године XX века) доминира реторика о родитељској укључености у школска догађања и партнерству са родитељима – од родитеља се очекује да, поред стварања

* E-mail: npolovina@ipi.ac.rs

подстицајне кућне средине, активно допринесу унапређивању дететовог рада у школи и рада саме школе кроз различите активности (долазак на родитељске и индивидуалне састанке, волонтирање у школи, присуствовање школским приредбама и активностима, прикупљање донација за школу и слично). Постмодерни парадигматски оквир је у процесу настајања (почетак миленијума) – одбацује нормативност у корист уважавања различитости (у социоекономским условима, образовању, у односу на пол укљученог родитеља, према стиловима живота...) које утичу на модалитете сарадње. У овом оквиру, позиција и улога родитеља елаборирана је као „партнерство” у једанкости које је препознатљиво у неговању узајамно подржавајућег дијалога усмереног на подржавање здравог развојног тока деце/ученика као заједничког циља и кључне улоге школе и породице.

У другом делу рада анализирамо парадигме (традиционалан и квазимодеран оквир) заступљене у нашој средини током последњих 30 године када је тема добила на значају. Притом је акценат на проблемском сагледавању актуелног стања. У склопу проблемског сагледавања теме анализирамо перцепције (наративе) 204 родитеља ученика средњих школа о њиховом доприносу и о доприносу школе образовању и припреми за живот деце/младих. Такође, разматрамо сличности и разлике у путањама елаборирања идеја о сарадњи и развијању пракси сарадње у међународном и локалном контексту. Најизраженије разлике у промени позиције и улоге родитеља препознали смо у актуелном концептуалном уобличавању области сарадње у нашој средини, а импликацијама неувобичајених одступања на нивоу локалних пракси (увођење психотерапијских конотација у реализовање сарадње) бавимо се у завршном делу рада.

Кључне речи: сарадња породице и школе, улога родитеља, традиционални модел сарадње, модерни модел сарадње, постмодерни модел сарадње

THE ROLE OF PARENTS IN THE DEVELOPMENT OF A PRODUCTIVE FAMILY AND SCHOOL PARTNERSHIP

*Nada Polovina**

Institute for Educational Research, Belgrade

Numerous initiatives and endorsements on the part of the educational policy holders, theoreticians and researches to affirm the idea of cooperation between family/parents and schools/teachers has not gained a wider stronghold in practice – either from parents or teachers. In this article/presentation we analyse the failure in the realisation of the aforementioned cooperation by focusing on the position and role of parents, as our aim is to point out the directions of needed changes in further shaping the practices of communication and connecting of parents and teachers/schools. Relying on the eco-systematic approach and historical perspectives, we observe this issue within the context of global (world stage) and local (Serbia) socio-ecological conditions and changes in academic and practical orientations.

In the first part of the article/presentation we analyse three paradigmatic frames related to family-school cooperation which have developed in international academic circles between 1960 (when this subject was ‘discovered’ again) and the present day. We consider normative viewpoints on the position and roles of parents, elaborated in the conceptual and ideological (micro-ideological and macro-ideological) components of traditional, modern and postmodern paradigmatic frames. Within the traditional normative frame of cooperation (the 1960’s and 1970’s) parents were positioned at a distance from school events, and their role in cooperation with schools was of a peripheral-supportive nature - by creating an educationally encouraging household, parents were expected to “prepare” their children well for the demands of the school system. In the normative of the modern form of communication (the 1980’s and 1990’s) rhetoric about parents inclusion in school events and partnership with parents dominates – in addition to creating an encouraging home environment, parents are also expected to actively contribute to the improvement of children’s work in

* E-mail: npolovina@ipi.ac.rs

school and the work of the school itself through various activities (attending parent teacher meetings, volunteering in school, attending school events and participating in school activities, collecting donations for school equipment etc.). In its genesis the postmodern paradigmatic frame (the beginning of the millennium) - refutes normativity in favour of respect for diversity (in socio-economic conditions, education, in regard to the gender of the involved parent, regarding life styles...) which influences the modalities of cooperation. Within this frame, the position and role of parents is elaborated as an equal 'partnership' which is recognisable in the fostering of mutual supporting dialogue directed at promoting the healthy development of children/pupils as a mutual goal and the key role of the school and family.

The second part of the paper analyses the paradigms (the traditional and quasi-modern) present in our community over the last thirty years when this issue gained in importance. The accent is on a problem-oriented observation of the current situation. As part of this problem-oriented observation of the issue we analysed the perceptions (narratives) of 204 secondary school pupils' parents regarding their contribution and that of the school to education and the preparation of children/young people for life. We also analysed the similarities and differences in the elaborations of ideas on cooperation and the development of cooperation practices in the global and local context. We recognised the greatest differences in the change of the position and role of parents in the current conceptual shaping of the field of cooperation in our society. We deal with the implications of unusual deviations on the level of local practice (the introduction of psychotherapeutic connotations in the realisation of cooperation) in the final part of the paper.

Keywords: school-parents cooperation, parents' role, traditional model of cooperation, modern model of cooperation, postmodern model of cooperation

КОМПЕТЕНЦИЈЕ НАСТАВНИКА ПРЕД ИЗАЗОВИМА – МОДЕРНА И/ИЛИ ПОСТМОДЕРНА ПЕРСПЕКТИВА*

Лидија Радуловић[†]

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Разумевању професије *наставник* може се приступити преко идентификовања и објашњавања компетенција које би наставници требало да имају и да их развијају. У складу са тим, рад у чијем су фокусу компетенције наставника требало би да укаже на то шта се очекује од припадника ове професије, при чему ваљан извор представљају документи стандарда за компетенције стручњака запослених у образовању (европски, регионални, из Србије). Међутим, овај рад је писан са другачијим амбицијама и у њему се полази од другачијих премиса.

Основна полазишта која усмеравају разматрање компетенција наставника у овом раду су следећа.

-Могућа су различита виђења професије *наставник* (која истичу различите компетенције и/или представљају потпуно различите приступе професији).

-Постоје различита питања у вези са професијом *наставник* која могу бити основ за конституисање одређеног схватања ове професије.

-Начини разумевања професије *наставник* повезани су са контекстом у коме настају, при чему аспекте тог контекста представљају како научнотеоријски оквир, тако и шире друштвене и културолошке околности.

Анализа различитих начина разумевања професије *наставник* показује да полазиште за идентификацију компетенција потребних наставнику може бити не само микро, већ и мезо и макро ниво његовог деловања, као и чињеница да се компетенције не изводе само из дидактичке анализе наставничког деловања у учионици, већ и кроз сагледавање његовог

* Рад је резултат пројекта »Модели евалуације и стратегије унапређивања квалитета образовања у Србији«, бр. 179060 (2011-2014), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

[†] E-mail: liradulo@f.bg.ac.rs

деловања у школи, професионалној, локалној и широј заједници. Међутим, разматрање показује и то да приступ професији *наставник* преко компетенција (и стандардизације компетенција) није једини приступ овој професији. Овакав приступ је добар пример модерног погледа на образовање и модерне културе, јер се заснива на уверењима да постоје универзалне, општеважеће карактеристике које одређују доброг наставника, да је могуће јасно научно одредити шта је добра настава и добар наставник, да је оправдано настојање да се постигне одређено уједначавање рада између наставника и да је то пут за унапређивање наставне праксе. Међутим, када се сагледа у ширем контексту, овакав приступ професији *наставник* може се показати као противречан, или чак анахрон у односу на савремену културу коју можемо препознати као постмодерну. Резултати анализе указују на истовремено постојање модерног приступа (који доминира пре свега у просветној администрацији), традиционалног погледа на наставника и његово ангажовање (посебно у образовној пракси), као и приступ образовању и професији *наставник* који можемо сматрати постмодерним (и који је често заступљен у теорији).

Може се закључити да постојање паралелених слика представља контекст у коме је потребно вратити се критичком преиспитвању – педагошком „теоретисању”, уместо да се (теоријско) мишљење губи у описивању, праћењу, па и апологизирању модерних просветних кретања, односно одређених идеолошких, политичких и административних решења за образовање. Овакво теоријско разматрање представља активност на коју позивамо не само припаднике такозване научне заједнице („професионалне теоретичаре”), већ и наставнике. То је уједно одлика и начин развијања новог професионализма код наставника.

Кључне речи: компетенције наставника, професија *наставник* у модерној и постмодерној култури

TEACHERS' COMPETENCES BEFORE CHALLENGES – A MODERN AND/OR POSTMODERN PERSPECTIVE*Lidija Radulović[†]

Faculty of Philosophy, University of Belgrade

Understanding the teaching profession may be approached through identifying and explaining the competences which teachers should have and develop. Accordingly, any work focused on teachers' competences should point out what is expected from the members of this profession, where the valuable sources are documented standards for the competences of experts employed in education (European, regional and Serbian). However, this work is written with different ambitions and starts from different premises.

The basic starting points which direct the consideration of teachers' competences in this work are:

- Possible different perceptions of the teaching profession (which emphasise different competences and/or present completely different approaches to the profession).
- There are different issues regarding the teaching profession which could form the base for the establishment of a certain perception of this profession.
- Ways of understanding the teaching profession are connected with the contexts in which they arise, where the aspects of that context are presented as the scientific-theoretical framework, as well as wider social and cultural circumstances.

An analysis of the different ways of understanding the teaching profession shows that the starting point for the identification of the competences needed by a teacher might not be only at the micro, but also the mezzo and macro level of their acting, as well as the fact that these competences are not derived only from the didactic analysis of a teacher's performance in the classroom, but also through perceiving his acting in the school, professional, local and wider

* The paper is the result of the project "Evaluation models and the strategy for the improvement of education quality in Serbia" no. 179060 (2011-2014) financed by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia.

[†] E-mail: liradulo@f.bg.ac.rs

community. However, the analysis shows that the approach to the teaching profession through competences (and standardisation of competences) is not the only approach to this profession. This approach is a good example of the modern perception of education and modern cultures, because it is based on beliefs that there are universal, generally accepted characteristics which determine a good teacher, that it is possible to clearly, scientifically determine what is good teaching and a good teacher, that it is justified to attempt to achieve a certain standardisation of work between teachers and that this is the way to improve teaching practice. However, when perceived in a wider context, this approach to the teaching profession may prove to be contradictory, even anachronous with regard to contemporary culture which we can recognise as postmodern. The results of the analysis point, at the same time, to the existence of a modern approach (which primarily dominates in educational administration), a traditional view of the teacher and his engagement (particularly in educational practice), as well as the approach to education and the teaching profession which we can consider as postmodern (which is often present in theory).

We may conclude that the existence of parallel views presents the context which demands a return to critical reconsideration – pedagogical ‘theorizing’, instead of (theoretical) thought losing itself in describing, following and even supporting modern educational trends, i.e. certain ideological, political and administrative solutions for education. We do not see the return to theory as a way of thinking as a way to accept uncritically the standpoints of current postmodern thought, or as a way to accept one modern theory or, even less, one educational solution. Theoretical consideration in this sense is, and can be, the process of exchanging meanings, awareness, reconsideration, combining, refuting, integrating and developing new ways of understanding the teaching profession, the engagement of teachers and their competences. This theoretical consideration presents the activity which we demand not only from members of the so-called scientific community (‘professional theorists’) but teachers too. This is, at the same time, the shape and the way to develop new professionalism in teachers.

Keywords: teachers’ competences, the teaching profession in modern and postmodern culture

НОВЕ КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈЕ И ОПЕРАЦИОНАЛИЗАЦИЈЕ ФУНКЦИЈЕ ЛИДЕРА ВАСПИТНООБРАЗОВНИХ ИНСТИТУЦИЈА

*Славица Шевкушић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Од почетка 21. века почело је да расте интересовање за лидерство у образовању. У многим деловима света препознато је да су ефикасни лидери неопходни васпитнообразовним институцијама, ако се од њих очекује да обезбеде најбоље могуће образовање за младе. Овај „тренд“ се појавио због распрострањеног веровања, заснованог на истраживачким налазима, да је квалитет лидерства варијабла која је значајно повезана са ученичким постигнућем. У образовним реформама, које се непрекидно одвијају широм света, лидерство се сматра истовремено *циљем* и *средством* помоћу кога се дешавају многе важне промене. Ово су главни разлози због којих концепт лидерства заузима значајно место у светској педагошкој литератури. Да би се боље разумео значаја овог феномена, који је релативно нов у нашој педагошкој литератури и пракси, у овом раду пажњу ћемо усмерити на проблем дефинисања појма *лидерство* и сродних појмова релевантних за домен образовања. Упркос томе што се у оквиру различитих научних дисциплина (филозофија, психологија, социологија, политикологија) пуно посвећује дефинисању овога појма, међу ауторима постоји врло мало сагласности у вези са тим шта је лидерство. Другим речима, нема „исправне“ дефиниције овог појма нити заједничког разумевања тога шта разликује успешне од неуспешних лидера. Истакнути аутори у овој области закључују да су дефиниције лидерства највећим делом арбитрарне и субјективне, да су неке дефиниције сувише уске а друге сувише комплексне и да се у том смислу може говорити само о дефиницијама које су више или мање „корисне“ са аспекта циља којим се руководимо у разматрању овог феномена. Резултати анализе највећег броја дефиниција указују на то да постоје извесни заједнички елементи који се могу сматрати кључним компонентама лидерства: утицај, интенционалност, скуп функција,

* E-mail: ssevkusic@ipi.ac.rs

контекстуалност, визија, личне и професионалне вредности лидера. Најважнији закључак који произлази из разматрања ових компонената јесте да не постоји једна „формула” ефикасног лидерства која би се могла применити у свим контекстима, односно да лидери своје функције могу обављати на много различитих начина који ће зависити од индивидуалних карактеристика лидера, природе контекста и циљева који се остварују у том контексту. Појам који се најчешће доводи у везу са појмом образовног или школског лидерства јесте школски *менаџмент*. Једна од кључних дебата која је присутна у овој области бави се питањем односа ових појмова, тј. феномена. Новије студије указују на суштинску разлику између два феномена: школски менаџмент се односи на активности у организационим и административним доменима, док се школско лидерство односи на васпитно-образовне циљеве и мотивисање других да постављене циљеве заједно остваре. Поред проблема дефинисања, у раду ћемо разматрати и различите приступе који се у литератури помињу приликом операционализације функција лидера у васпитнообразовним институцијама: *улоге, компетенције и праксе*. На крају, пажњу ћемо усмерити на различите облике *стандардизације* компетенција школских лидера. Реч је о пракси која се спроводи у образовним системима многих земаља, укључујући одавно и образовни систем у Србији, са циљем ефикасније професионалне припреме лидера у васпитнообразовним институцијама. Стандарди за школске лидере, попут стандарда за наставнике, заснивају се на професионалним нормама и вредностима о томе која врста образовања се вреднује у друштву. У складу са тим, стандарди би требало да артикулишу визију о квалитетном образовању и да детаљно описују оно што би школски лидери требало да знају, промовишу и примењују у пракси, како би допринели стварању услова за такво образовање.

Кључне речи: лидерство, васпитнообразовне институције, улоге, компетенције, стандарди

NEW CONCEPTUALISATIONS AND OPERATIONAL DEFINITIONS OF LEADERS OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Slavica Ševkušić*

Institute for Educational Research, Belgrade

Interest in leadership in education started to grow at the beginning of the 21st century. In many parts of the world it is recognised that efficient leaders are essential in educational institutions if those institutions are expected to provide the best possible education for young people. This 'trend' emerged because of the widespread belief, based on research findings, that leadership quality is the variable which significantly correlates with pupils' achievement. In educational reforms, which are constantly being introduced around the world, leadership is considered as both the *goal* and *tool* for many important changes. Those are the main reasons why the concept of leadership takes up such a significant place in international pedagogical literature. In order to better understand the significance of this phenomenon, which is relatively new in our pedagogical literature and practice, in this work we will direct our attention to the problem of defining the term *leadership* and related terms relevant to the domain of education. In spite of the considerable amount of attention being paid to defining this term within the frame of various scientific disciplines (philosophy, psychology, sociology, politicology), there is very little agreement among authors regarding what leadership actually is. In other words, there is no 'correct' definition of this term or any mutual understanding of what distinguishes successful from unsuccessful leaders. Eminent authors in this field conclude that definitions of leadership are mostly arbitrary and subjective, that some definitions are too narrow and others too complex and in that sense we can only talk about definitions which are more or less 'useful' from the aspect of the goals we are guided by while considering this phenomenon. The results of the analysis of a large number of definitions point out the existence of certain mutual elements which could be considered as crucial components of leadership: influence, intentionality, set of functions, contextuality, vision, and the personal and professional values of a leader. The most important conclusion which originates from the consideration of those

* E-mail: ssevkusic@ipi.ac.rs

components is that there is no one ‘formula’ for efficient leadership which could be implemented in all contexts, i.e. leaders can carry out their function in many different ways which will depend on the leader’s individual characteristics, the nature of the context and the goals which are being achieved in that context. The term most frequently linked with the term educational or school leadership is that of *management*. One of the key debates present in this field refers to the relationship between those terms, i.e. phenomena. The latest studies point out the basic difference between those two phenomena: school management refers to activities in organisational and administrative domains, while school leadership applies to educational goals and motivating others to achieve set goals together. In addition to the definition problem, this work also considers the different approaches mentioned in the literature with regard to leaders’ operational functions in educational institutions: *roles*, *competences* and *practice*. At the end we will redirect attention towards different forms of *standardisation* of school leaders’ competences. This refers to practice which is implemented in the education systems of many countries, including that in Serbia recently, with the aim of the more efficient professional training of leaders in educational institutions. Standards for school leaders, like standards for teachers, are based on the professional norms and values of the type of education valid in a society. In accordance with that, standards should articulate the vision of quality education and provide a detailed description of what school leaders should know, promote and implement in practice in order to contribute to the creation of the conditions for such education.

Keywords: leadership, educational institutions, roles, competences, standards

***ПРОФЕСИОНАЛНЕ
КОМПЕТЕНЦИЈЕ
НАСТАВНИКА И
ВАСПИТАЧА***

***PROFESSIONAL
COMPETENCES
OF TEACHERS AND
PRESCHOOL TEACHERS***

ДА ЛИ УЛОГЕ НАСТАВНИКА ВАРИРАЈУ У РАЗЛИЧИТИМ СОЦИОКУЛТУРНИМ ОКРУЖЕЊИМА

*Зоран Аврамовић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

У раду се прави осврт на старо становиште да се улога учитеља и наставника не исцрпљује само оним активностима које се дешавају у учионици и наставном процесу. Истиче се важност проширивања процеса учења ван учионице и школе, коришћењем ресурса локалне заједнице. Полази се од становишта да су улоге наставника у великој мери детерминисане социоекономским и културним условима у којима наставник живи и ради. С тим у вези, поставља се питање да ли је улога наставника као посредника између школе и локалне заједнице једнако заступљена у мањим срединама и великим градовима. Анализирају се резултати истраживања, које је у скорије време обављено у нашој земљи, а чији резултати указују на то да социокултурно окружење има важан утицај на начин на који наставници обављају своју делатност. Међу наставницима који раде у различитим социокултурним срединама постоје разлике у погледу њихове позиције у јавном животу средине у којој живе и раде. Позиција наставника у јавном животу је видљивија у мањим срединама због одсуства градских установа и личности које учествују у јавном животу. На тај начин, наставници који живе и раде у мањим срединама, због природе социокултурног окружења, у већој мери су у прилици да буду у улози посредника између школе и локалне заједнице и да у сарадњи са родитељима и локалном заједницом покрећу различите активности и на тај начин проширују процес учења ван учионице.

Кључне речи: наставници, улоге, социокултурно окружење, школа, локална заједница

* E-mail: zoran.avramovic@zuov.gov.rs

DOES THE ROLE OF THE TEACHER VARY IN DIFFERENT SOCIO-CULTURAL CONTEXTS?

*Zoran Avramović**

Institute for Educational Research, Belgrade

The paper makes reference to the old view that the role of the teacher is not exhausted, only those activities that occur in the classroom and the learning process. Emphasis is placed on the importance of extending the learning process beyond the classroom and school, using the resources of the local community. It starts from the premise that the teacher's role is largely determined by the socio-economic and cultural conditions in which he/she lives and works. Starting from this point of view, the question is whether the role of the teacher as mediator between the school and the local community is equally represented in small towns and big cities. An analysis of the results of a survey which was recently carried out in our country indicates that the socio-cultural environment has an important influence on how teachers perform their activities. There are differences among teachers who work in different socio-cultural environments in terms of their position in the public life of the community in which they live and work. The position of teachers in public life is more apparent in smaller urban areas due to the absence of institutions and individuals involved in public life. Hence, because of the nature of the socio-cultural environment, teachers who live and work in smaller communities have more opportunities to take on the role of mediator between the school and the local community and in partnership with parents and the local community initiate various activities thus extending the learning process outside the classroom.

Keywords: teachers, roles, socio-cultural environment, schools and local communities

* E-mail: zoran.avramovic@zuov.gov.rs

УЧЕНИЧКА ПЕРЦЕПЦИЈА НАСТАВНИКОВИХ ПОСТУПАКА УСМЕРЕНИХ НА ПОДСТИЦАЊЕ АУТОНОМИЈЕ И МОТИВАЦИЈЕ

Бојана Бодрожа*, Ивана Ђерић и Никоleta Гутвајн
Институт за педагошка истраживања, Београд

Циљ овог истраживања био је да се утврди како ученици опажају поступке наставника усмерене на подстицање аутономије и мотивације, као и да ли постоји повезаност између опаженог понашања наставника, школског успеха и пола ученика и образовног статуса њихових родитеља. Узорак је чинило 856 ученика виших разреда из 40 основних школа у Србији. Примењен је упитник за процену понашања наставника. Факторском анализом су екстраховане три компоненте наставничког понашања: *подстицање интересовања и компетенција ученика* кроз стварање ситуација у којима ученици могу да задовоље своје склоности и тестирају своје способности и вештине, *амотивациони поступци наставника* који укључују критичност у односу према ученицима, недостатак повратне информације и образложења оцене и *подстицање слободе мишљења и изражавања*. Резултати показују да, у поређењу са децама, девојчице процењују да наставници у већој мери подстичу интересовања и компетенције ученика. Ученици чији родитељи имају нижу стручну спрему опажају да је понашање наставника у већој мери усмерено на подстицање интересовања и компетенција и слободе мишљења и изражавања ученика, него деца родитеља вишег образовног статуса. Школски успех ученика није повезан са њиховом перцепцијом наставникових понашања усмерених на подстицање аутономије и мотивације. Међутим, контролом утицаја стручне спреме родитеља на овај однос утврђено је да ученици који имају ниже школско постигнуће у већој мери опажају понашање наставника као амотивишуће. Изложени налази указују да је потребно унапредити интерперсонални стил наставника у домену подстицања ученичке мотивације и аутономије.

Кључне речи: аутономија, мотивација, ученици, наставници

* E-mail: bbodroza@ipi.ac.rs

STUDENTS' PERCEPTIONS OF TEACHERS' BEHAVIORS THAT SUPPORT AUTONOMY AND MOTIVATION

Bojana Bodroža, Ivana Đerić and Nikoleta Gutvajn*
Institute for Educational Research, Belgrade

Contemporary research in the field of education indicates that a teacher's interpersonal style in the classroom influences the autonomy and motivation of students. The aim of this research was to examine students' perceptions of teachers' behaviors that support the autonomy and motivation of students, as well as to assess whether these perceptions are related to the academic achievement of students and the educational level of their parents. The sample consisted of 856 students of higher grades from forty elementary schools in Serbia. The teaching style of the teachers was assessed by means of a questionnaire which consisted of 26 items with a Likert response format. Factor analysis resulted in three principal components of teachers' behaviors: encouragement of motivation in students, amotivational behavior, and encouragement of freedom of speech and thought. The results showed that, compared with boys, girls perceive teachers as more motivating. The children of parents with lower educational levels perceive teachers' behaviors as more supportive with regard to students' motivation and freedom of speech and thought. The academic achievement of students is not related to their perception of teachers' behavior, but when the influence of the educational level of parents is controlled, the results indicate that teachers' behavior is perceived as more amotivational by those students with lower achievement. The findings of this study signify the need to improve the teachers' teaching style within the domain of support for students' autonomy and motivation.

Keywords: autonomy, motivation, students, teachers

* E-mail: bbodroza@ipi.ac.rs

НЕКИ МИКРОЕЛЕМЕНТИ СКРИВЕНОГ КУРИКУЛУМА И ИМПЛИЦИТНОГ УЧЕЊА У ВРТИЋУ И ШКОЛИ

Луција Јанчеџ^{*}, Друштво 'Наша дјеца' Опатија, Хрватска
Сања Таталовић Воркапић, Учитељски факултет, Универзитет у Ријеци,
Ријека, Хрватска

Јурка Лепичник Водопивец, Педагошки факултет, Универзитет у
Приморском, Копер, Словенија

Скривени курикулум се описује у терминима вредности, ставова, норми, рутине и ритуала који се уче у вртићима и школама, непланирано и без организованог облика у службеном курикулуму. Појављује се у свакодневном животу наведених институција, при чему га деца уче као да је службено прописан. Са психолошког аспекта, сродан је имплицитном учењу. Циљ рада јесте да се размотре утицаји одабраних микроелемената свакодневице у вртићу и школи: емпатија васпитача и наставника, њихове особине личности и ставови о карактеристикама простора. Такође, жели се указати на њихову улогу у понашању и учењу деце, имајући у виду социјалну теорију учења. Предмет истраживања јесте да се покаже како феномен скривеног курикулума допринеси важној али занемареној димензији од које зависи мењање културе и структуре у организацијама у којима се првенствено учи, и да се да преглед постојећих истраживања о посматраним елементима. Истраживачи показују да деца уче и из емпатије васпитача и наставника, њихових особина личности и ставова, односно све наведено се рефлектује на понашање, ставове и међуљудске односе деце међусобно, али и деце према одраслима. Тиме васпитачи и деца постају креатори промена у организацијама. За васпитаче и наставнике то значи да су микро-елементи, непрописани службеним програмима, значајни чиниоци које деца директно уче што утиче на њихово понашање. На пример, уколико деца и ученици у већој мери предлажу, осмишљавају, конструишу, ревидирају, формулишу, вреднују, бране или подржавају неку идеју, могу значајно да допринесу креирању институционалног живота у вртићу и школи.

Кључне речи: скривени курикулум, имплицитно учење, емпатија, особине личности, ставови васпитача и наставника о карактеристикама простора

^{*} E-mail: lucija.jancec@gmail.com

SOME MICROELEMENTS OF HIDDEN CURRICULUM AND IMPLICIT COGNITION IN (PRE)SCHOOL INSTITUTIONS

*Lucija Jančec**, Society 'Our children' Opatija, Croatia

Sanja Tatalović Vorkapić, Faculty of Teacher Education, University of Rijeka,
Rijeka, Croatia

Jurka Lepičnik Vodopivec, Faculty of Education, University of Primorska,
Koper, Slovenia

The hidden curriculum is described in terms of the values, attitudes, norms, rules and rituals that are taught in kindergartens and schools, but its main characteristic is its unplanned and officially unorganized form. It appears in everyday life in (pre)schools, where children learn it as the official curriculum. From the psychological point of view, it comes close to implicit learning. The purpose of this paper is to observe the impacts of certain selected microelements of everyday life in (pre)schools: the empathy of a (pre)school teacher, their personality traits and their attitudes to space characteristics, so as to point out their role in children's behavior and learning, within the social learning theory context. The object of our research is to show how the phenomenon of the hidden curriculum contributes to the significant albeit neglected importance of the interdependence of changing the culture and structure of educational organizations, as well as to provide an overview of research into the targeted elements. Researchers have shown that children learn from the empathy of their (pre)school teachers, their personality traits and attitudes: this reflects on the behavior, attitudes and interpersonal relations among children as well as those between children and adults. Thereby teachers and children become the co-creators of changes in these organizations. These officially unwritten microelements are therefore important for teachers because children learn them directly and they affect their behavior: for example, an increasing degree of children proposing, constructing, reviewing, formulating, acting, evaluating, defending or supporting some idea is a significant contribution to the (co) creation of institutional life in (pre)school.

Keywords: hidden curriculum, implicit learning, empathy, personality traits, (pre)school teachers' attitudes to space characteristics

* E-mail: lucija.jancec@gmail.com

ПРОФЕСИОНАЛНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ ВАСПИТАЧА У ПРЕТХОДНИМ И АКТУЕЛНИМ ПРЕДШКОЛСКИМ ПРОГРАМИМА

*Емина Копас-Вукашиновић**

Факултет педагошких наука, Универзитет у Крагујевцу, Јагодина

Полазну основу за истраживање представљао је садржај актуелног предшколског програма у Србији. У њему је истакнуто да васпитачима у предшколским установама овај програм треба да омогући креативну разраду садржаја и да је неопходно прилагодити га деци са којом се реализује. Овакав програм помаже васпитачу у стицању искуства и професионалном развоју. Циљ истраживања је конкретизован у два правца: а) утврдити да ли су и на који начин у актуелном предшколском програму у Србији одређене професионалне компетенције васпитача; б) испитати да ли се ове компетенције могу препознати у некада актуелним предшколским програмима у Србији или су оне продукт савременог развоја институционалног предшколског васпитања и образовања. Истраживање је обављено применом дескриптивне методе. Урађена је анализа садржаја седам предшколских програма који су постојали у Србији од 1959. до данас. Резултати истраживања потврђују да се у актуелном предшколском програму професионалне компетенције могу препознати у начелима васпитнообразовног рада и утврђеним задацима васпитача, али оне нису јасно дефинисане. Значајно је да су у предшколским програмима, који су раније постојали, јасно истакнути квалитети које мора имати васпитач у предшколској установи. Ови квалитети су и данас актуелни. С тим у вези, потврђена је претпоставка да би у одређивању компетенција васпитача било значајно користити пређашња искуства аутора предшколских програма.

Кључне речи: предшколски програм, професионални развој васпитача, професионалне компетенције васпитача

* E-mail: emina.kopas@pefja.kg.ac.rs

**PROFESSIONAL COMPETENCIES OF EDUCATORS IN THE
PREVIOUS AND CURRENT PRE-SCHOOL PROGRAMS***Emina Kopas-Vukašinić**

Faculty of Education, University of Kragujevac, Jagodina

The starting point for the study was the content of the current pre-school program in Serbia. It emphasizes that this program should enable the creative development of content for educators in pre-school institutions and that it is necessary to adapt such content to the children with whom it is realized. This program assists pre-school teachers in gaining experience and professional development. The objective of the study was realized in two directions: a) determining whether and how the current pre-school program in Serbia defines the professional competencies of educators; b) examining whether these competencies can be identified in previous pre-school programs in Serbia or whether they are a product of the modern development of institutional pre-school education. The study was conducted by using the descriptive method. Content analysis of seven pre-school programs which have existed in Serbia since 1959 until today was also carried out. The study results confirm that although in the current pre-school program professional competencies can be recognized in the principles of educational work and the established tasks of educators, they are not clearly defined. It is significant that the pre-school programs that previously existed in Serbia clearly emphasize the qualities that a pre-school educator and institution must possess. Such qualities are still current today, which confirms the assumption that when defining the competencies of educators it is important to use the past experiences of pre-school program creators.

Keywords: pre-school program, professional development of educators, professional competencies of educators

* E-mail: emina.kopas@pefja.kg.ac.rs

КОМПЕТЕНЦИЈЕ НАСТАВНИКА ЗА ПРОФЕСИОНАЛНЕ УЛОГЕ У ШКОЛИ И ДРУШТВУ

*Исидора Кораћ**

Висока школа струковних студија за васпитаче и пословне
информатичаре, Сремска Митровица

Савремени образовни трендови постављају пред наставнике очекивања да буду друштвено ангажовани, оспособљени да раде са другима, спремни да граде другачије околности у школи и њеном окружењу. У раду је приказан део резултата истраживања чији је циљ да се утврди мишљење наставника о доприносу иницијалног образовања и стручног усавршавања у стицању компетенција потребних за професионалне улоге у школи и друштву. Истраживање је извршено на основу упитника, на узорку од 220 предметних наставника основних и средњих школа. Резултати истраживања указују да је петина испитаних наставника ангажована у удружењима наставника и у школским активима/тимовима у којима није обавезно њихово учешће, а четврина у школским пројектима и програмима огледа. Резултати указују на то да постоји узрочна веза између иницијалног образовања и професионалних активности наставника. Осим тога, наставници не препознају своје иницијално образовање и стручно усавршавање као доминантан извор стицања компетенција потребних за активну професионалну улогу у школи и друштву. У закључним разматрањима дискутује се о потребним променама у иницијалном образовању и стручном усавршавању наставника у правцу развијања компетенција потребних за преузимање проактивног приступа пракси. Програмски садржаји иницијалних студија требало би да пружи студентима прилику да граде сопствено искуство о раду школе као институције и да освесте да постоје различите улоге наставника у школи и друштву.

Кључне речи: иницијално образовање наставника, стручно усавршавање наставника, компетенције наставника, професионалне улоге наставника

* E-mail: vs.isidora.korac@gmail.com

**TEACHER COMPETENCES FOR PROFESSIONAL ROLES IN
SCHOOL AND SOCIETY***Isidora Korac**

Vocational College for Teachers and Business Informatics, Sremska Mitrovica

Current trends in education demand that teachers are professionally engaged, capable of working with others, and willing to create different circumstances in schools and their surroundings. The aim of this research was to establish teachers' opinions about the contribution of their initial education and professional development in acquiring the competences necessary for their professional role in school and society. The study was conducted based on a questionnaire on a sample of 220 teachers employed in primary and secondary schools. The research results show that one fifth of the respondents are engaged in school organizations and activities in which their participation is not mandatory, and one quarter in school projects and experiments. The results related to the variables indicate that there is a causal link between initial education and the activities teachers will deal with later in their profession. The respondents do not recognise their initial education and in-service training as a predominant source of knowledge necessary for an active professional role in school and society. The concluding remarks draw attention to the changes which need to be introduced in initial teacher training as well as professional development so as to develop the competencies needed to play the different roles of teachers at school and their active professional role in society. The program contents of the initial studies should provide students with the opportunity to create their own experiences about the school functioning as an institution in order to become aware of the different roles of teachers in school and society.

Keywords: initial teacher training, professional development, teacher competence, teachers' professional roles

* E-mail: vs.isidora.korac@gmail.com

УЛОГА ЛОГОПЕДА У РАДУ СА УЧЕНИЦИМА СА СПЕЦИФИЧНИМ СМЕТЊАМА У УЧЕЊУ

*Емилија Лазаревић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

СТИЦАЊЕ школских знања представља веома сложен процес на чију успешну реализацију утичу многобројни фактори. Налази бројних истраживања указују на то да значајан број ученика, који испољавају проблеме приликом савлађивања школских обавеза, имају специфичне сметње у учењу. Ученици који имају ове сметње испољавају тешкоће у учењу и поред просечне или натпросечне интелигенције, одговарајућег сензорног и моторног функционисања и одговарајућих услова за учење. Креирање подстицајних услова за развој и напредовање ових ученика захтева ангажовање свих актера у васпитнообразовном процесу, а пред њих се постављају нови захтеви који подразумевају велике и значајне промене у односу на постојећу педагошку праксу. У фокусу овог рада јесте сагледавање улоге логопеда као члана стручне службе школе у разрешавању тешкоћа које се појављују код ученика са сметњама у учењу. Улогу логопеда ћемо разматрати кроз нивое активности које се спроводе како би рад са овом децом био унапређен: (1) рано препознавање и дијагностиковање ових поремећаја, као и едукација учитеља/наставника и родитеља у вези са поменутим поремећајима; (2) интервенција и спровођење третмана у школском окружењу; (3) учествовање у тиму за израду индивидуализованог приступа и прилагођеног програма и (4) пружање подршке родитељима. Адекватно спровођење логопедских активности доприноси унапређивању процеса усвајања знања током савлађивања наставног програма, утиче на постизање бољег школског постигнућа, доприноси позитивнијем ставу ових ученика према школи и повећању њихове мотивисаности за школу. Такође, представља подршку наставницима током едукације ових ученика и родитељима за рад у кућним условима.

Кључне речи: улога логопеда, школско постигнуће, ученици са специфичним сметњама у учењу, подршка

* E-mail: elazarevic@ipi.ac.rs

THE ROLE OF THE SPEECH THERAPIST IN WORK WITH STUDENTS WITH SPECIFIC LEARNING DISORDERS

*Emilija Lazarević**

Institute for Educational Research, Belgrade

The acquisition of school knowledge is a very complex process and numerous factors impact on its successful realisation. The findings of numerous studies point out that a significant number of students who manifest problems when mastering school obligations have specific learning disorders. Students with such disorders experience difficulties in learning in spite of average or over average intelligence, appropriate sensor or motoric functioning and appropriate conditions for learning. The creation of stimulating conditions for the development and advancement of those students require the engagement of all actors in the educational process, and new demands are placed before them which necessitate great and significant changes to current pedagogical practice. The focus of this work is to consider the role of the speech therapist as a member of the school counsellor team in resolving difficulties which occur in students with learning disabilities. The role of the speech therapist is observed through the different levels of activities which are implemented in order to improve work with such students: (1) early recognition and diagnosis of those disabilities and the training of teachers and parents about them; (2) intervention and treatment in the school environment; (3) participation in the team for designing the individual approach and adapted program and (4) providing support for parents. The adequate implementation of speech therapy activities contributes to the improvement of the process of acquisition of knowledge when mastering the curriculum, positively influences school achievement, contributes to a more positive approach on the part of such pupils towards school and increases their motivation. It also provides support to teachers during the education of those students and to parents for work at home.

Keywords: the role of the speech therapist, school achievement, students with specific learning disorders, support

* E-mail: elazarevic@ipi.ac.rs

ИМПЛИЦИТНЕ ТЕОРИЈЕ О РАЗВОЈУ ПРОФЕСИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА

*Јелена Павловић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

У свету брзих технолошких, информационих, тржишних и бројних других промена, дискурс друштва знања захтева континуирано професионално образовање. Овај процес може се посматрати као нераздвојиво повезан са процесом конструкције идентитета. Циљ овог истраживања односио се на разумевање имплицитних теорија кључних актера процеса континуираног професионалног образовања о развоју професионалног идентитета. Подаци су произведени применом 13 фокус група и 12 индивидуалних интервјуа. У истраживању су учествовали корисници програма континуираног професионалног образовања (42 учесника), тренери/едукатори у програмима континуираног професионалног образовања (16 учесника) и доносиоци одлука о континуираном професионалном образовању запослених (9 учесника). Идентификована су три типа имплицитних теорија о развоју професионалног идентитета. Сваки од ових типова имплицитних теорија представља скуп одређених претпоставки о природи професионалног идентитета и могућностима његовог развоја. Идентификоване имплицитне теорије одражавају кључне дилеме које се наводе у формалним теоријама идентитета. Као и у литератури, у имплицитним теоријама кључних актера постоје поларизације између ентитетског и развојног схватања идентитета. У зависности од типа имплицитних теорија кључних актера, трансформативност континуираног професионалног образовања концептуализована је као немогућа, тешка или, пак, нужна.

Кључне речи: професионални идентитет, имплицитне теорије, ентитетске теорије, развојне теорије

* E-mail: pavlovich.jelena@gmail.com

IMPLICIT THEORIES ON THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL IDENTITY

*Jelena Pavlović**

Institute for Educational Research, Belgrade

In a world of fast technological, information, market and other numerous changes, knowledge society discourse demands continuous professional training. This process can be observed as being inherently linked with the process of the construction of identity. The goal of this research refers to understanding the implicit theories of the key actors in the process of continual professional training about the development of professional identity. The data was collected from 13 focus groups and 12 individual interviews. Users of the continuous professional training programme (42 participants), trainers in the continuous professional training programme (16 participants) and decision-makers in the field of the continuous professional training of employees (9 participants) participated in the research. Three types of implicit theories on the development of professional identity were identified. Each of those types of implicit theories present a set of specific assumptions on the nature of professional identity and the possibilities for its development. The identified implicit theories reflect the key dilemmas from the formal identity theories. Similar to the literature, the key actors' implicit theories demonstrate polarisation between entity and developmental perceptions of identity. Depending on the key actors' type of implicit theories, the transformativity of continuous professional development is conceptualised as impossible, difficult, or essential.

Keywords: professional identity, implicit theories, entity theories, development theories

* E-mail: pavlovich.jelena@gmail.com

МОТИВАЦИЈА ДА СЕ ПОСТАНЕ НАСТАВНИК У РУМУНИЈИ

*Продан Гианина Каталина**

“Ефтимие Мургу” Универзитет у Ресити, Румунија

Основни циљ овог истраживања јесте да се стекне увид у факторе који утичу на одлуке људи да се одреде за професију *наставник*. Истраживање је спроведено у западној Румунији током пролећног семестра школске 2008/2009. године. У истраживању се испитује унутрашња и спољашња мотивација за избор професије *наставник*. Узорак чини 250 студената уписаних на програме педагошке обуке, као и 50 наставника из румунског образовног система. Студенти бирају професију *наставник* јер су инспирисани факторима као што су љубав према деци и настави или потреба да помогну другима у одрастању. Иако је спољашња мотивација важна, алтруистичка мотивација је за наставнике доминантна. Такође, у истраживању се разматрају кључне детерминанте сатисфакције послом, међу наставницима у Румунији, као што су утицај радних и животних услова на морал наставника и висина наставничких плата и бенефиција. Уочене су супротности између наставника и ученика. Главни налаз истраживања тиче се утврђивања профила особе која се опредељује да постане наставник. Истраживање биографија студената, њихове мотивације и њихових перцепција наставничке професије може дати значајан допринос у осмишљавању програма обуке наставника који су у већој мери усмерени ка ученику. На овај начин развија се унутрашња мотивација наставника за рад и изграђују се елементи националног система за подстицање младих да бирају наставничку професију.

Кључне речи: каријера у настави, почетна обука за каријеру у настави, континуирано стручно усавршавање, мотивација за каријеру у настави

* E-mail: g.prodan@uem.ro

MOTIVATIONS TO BECOME TEACHERS IN ROMANIA

*Prodan Gianina Cătălina**

“Eftimie Murgu” University of Reșița, Romania

The main purpose of this study is to gain insight into the factors influencing people's decisions to choose teaching as a career. The study took place in the Western Region of Romania during the spring term of the 2008-2009 academic year. The paper exemplifies the intrinsic and extrinsic motivations of 250 students enrolled in pedagogical training programs, as well as 50 teachers from the Romanian education system. Students choose to be teachers because they are inspired by factors such as their love for children and for teaching or by the need to help others grow. Although extrinsic motives are important, the altruistic motivation is the dominant one for teachers. Also, the study focuses on the key determinants of job satisfaction among teachers in Romania, which include the impact of working and living conditions on teachers' morale, and levels of teacher salaries and benefits. It has been observed that there were oppositions between teachers and students. A dominant aspect resulted from this research: a specific profile of person who chooses to become a teacher. Research addressing student teachers' backgrounds, motivations and perceptions of the teaching career, can make an important contribution to the design of more learner-centered teacher training courses, from which derive the intrinsic motivation and when speaking about vocation – the elements of good augury for the development of a national process for motivation for a career in teaching.

Keywords: a career in teaching, initial training for a career in teaching, continuing training for a career in teaching, motivation for a career in teaching

* E-mail: g.prodan@uem.ro

СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ НАСТАВНИКА СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Јелена Стевановић и Милица Марушић*
Институт за педагошка истраживања, Београд

Изучавање стандардног српског језика и књижевноуметничких норми представља основу општег школског образовања ученика. Стога је веома значајно пажњу усмерити на стручно усавршавање наставника српског језика и књижевности. Циљеви рада били су да установимо у којој мери се наставници овог предмета осећају припремљеним за рад у настави, који су облици усавршавања у којима учествују, колико усавршавање доприноси њиховој пракси и на који начин би, према њиховом мишљењу, систем стручног усавршавања могао да буде унапређен. Истраживање је обављено школске 2013/2014. године применом упитника који је садржао питања отвореног и затвореног типа. Узорак је пригодан и чини га 95 наставника српског језика и књижевности из деветнаест основних школа у Србији. Урађена је квантитативна и квалитативна анализа одговора. Резултати показују да већина испитаних наставника (85%) сматра да је током иницијалног образовања недовољно или делимично припремљена за наставни рад. Што се тиче стручног усавршавања, наставници најчешће учествују у семинарима и проучавају литературу, док најређе израђују стручне и научне радове. Упркос томе што је семинар најчешћи облик стручног усавршавања, више од трећине наставника сматра да семинари незнатно доприносе унапређивању њиховог знања и њихових вештина. Такође, наставници мисле да би стручно усавршавање најпре могло бити унапређено кроз промену садржаја и начина реализације семинара. Налази истраживања наводе на закључак да начин стручног усавршавања наставника овог предмета не одговара у потпуности њиховим реалним потребама и упућују на конкретне мере које би допринеле превазилажењу овог проблема.

Кључне речи: стручно усавршавање, наставници, српски језик и књижевност, основна школа, перцепције наставника

* E-mail: jstevanovic@ipi.ac.rs

PROFESSIONAL TRAINING FROM THE PERSECTIVE OF SERBIAN LANGUAGE AND LITERATURE TEACHERS*Jelena Stevanović and Milica Marušić**

Institute for Educational Research, Belgrade

The study of standard Serbian language and literary-artistic norms represents the base of general school education. Therefore it is particularly important to direct attention to the professional training of Serbian language and literature teachers. The goals of this work were to establish to what extent the teachers of these subjects feel prepared for their work, what the forms of training they participate in are, how this training contributes to their practice and in what ways, in their opinion, the professional training system could be improved. The research was carried out during the 2013/2014 school year by means of a questionnaire consisting of both open and closed type questions. The sample was convinient and was made up of 95 Serbian language and literature teachers from nineteen primary schools in Serbia. Quantitative and qualitative analysis of the answers was carried out. The results show that the majority of the teachers questioned (85%) believe that they were insufficiently prepared for teaching during their initial education. As regards professional training, these teachers mainly participate in seminars and study relevant literature, while producing professional and scientific works is something they engage in less frequently. In spite of seminars being the most common method of professional training, over one third of the teachers believe that seminars make a minimal contribution to the improvement of their knowledge and skills. They also believe that professional training could be improved through the change of content and method of realisation of seminars. The results of the research lead to the conclusion that the way teachers are trained for this subject does not fully meet their real needs and point to specific measures which should contribute to overcoming this problem.

Keywords: professional training, teachers, Serbian language and literature, primary school, teachers' perceptions

* E-mail: jstevanovic@ipi.ac.rs

РЕФЛЕКСИЈЕ НАСТАВНИКА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ О ИНОВАТИВНОЈ НАСТАВИ

*Владимир Џиновић**

Институт за педагошка истраживања, Београдž

Циљ овог рада је да испита како наставници у основној школи конструишу у међусобним конверзацијама нове професионалне захтеве и улоге, са којима су се сусрели као учесници у пројекту *Тролист* чији је циљ био да се подстакне коришћење иновативних метода у настави. Рад је теоријски утемељен у Келијевој психологији личних конструката, дијалошком приступу Бахтина и реторичкој психологији Билига. Истраживање које представљамо односи се на конверзације наставника у стручном већу природних наука (N=7). Одржано је осам састанака већа на којима су модератори подстицали наставнике да износе рефлексије на сопствене часове и размењују искуства са другима. Направљени су аудио-снимци конверзација међу учесницима који су потом транскрибовани. *Анализом конверзационих конструката* издвојене су семантичке димензије креиране у размени аргумената између учесника у дијалогу. Прелиминарни подаци указују да се најзначајније полемике наставника тичу следећих дилема: 1) да ли се држати предвиђених формалних оквира или флексибилно прилагођавати програм потребама иновативне наставе; 2) да ли толерисати „креативни хаос” у учионици или захтевати дисциплину, али дисциплину која подразумева стицање знања на нивоу репродукције; 3) да ли су наставници спремни на повећане изазове и ангажовање које доноси иновативна настава, или ће се одлучити за традиционалну наставу да би сачували енергију за бројне друге активности. У закључку се разматрају могућности креативног превазилажења поменутих дихотомија у наставничким конструкцијама иновативне наставе.

Кључне речи: стручно веће, анализа конструката, наратив у интеракцији

* E-mail: vdzinovic@ipi.ac.rs

PRIMARY SCHOOL TEACHERS' REFLECTIONS ON INNOVATIVE TEACHING

Vladimir Džinović*

Institute for Educational Research, Belgrade

The goal of this work is to research how primary school teachers construct, in mutual conversations, the new professional demands and roles they encountered as participants in the Trefoil project whose aim is to promote the use of innovative methods in the teaching process. The work is theoretically based on Kelly's psychology of personal constructs, Bakhtin's dialogical approach and Billig's rhetorical psychology. The research we present is based on teachers' conversations during science teachers' council meetings (N=7). Eight council meetings were held during which moderators encouraged teachers to express their reflections on their own classes and exchange experiences with others. Audio-recordings were made of the conversations between the participants which were later transcribed. The semantic dimensions created in the exchange of arguments between the participants in the dialogue were separated by means of the *analysis of conversational constructs*. Preliminary data points out that the teachers' most significant polemics relate to the following dilemmas: 1) whether to stick to predicted formal frames or to flexibly adapt the programme to innovative teaching needs; 2) whether to tolerate 'creative chaos' in the classroom or to demand discipline, but discipline which means gaining knowledge on the level of reproduction; 3) whether teachers are prepared for the increased challenges and engagement which innovative teaching brings, or whether they will opt for traditional teaching in order to conserve energy for numerous other activities. The conclusion considers the possibilities for the creative overcoming of the aforementioned dichotomies in teachers' constructions of innovative teaching.

Keywords: expert council, analysis of constructs, narrative in interaction

* E-mail: vdzinovic@ipi.ac.rs

НОВА УЛОГА НАСТАВНИКА У СРБИЈИ

*Јасмина Шефер**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Наставник је данас све више ментор, а све мање инструктор (предавач). Он помаже ученику да научи да користи савремену комуникациону технологију самостално изван школе, односно да прође кроз лавиринт обиља информација које су му на располагању, изабере битне информације, као и да их критички интерпертира и креативно употреби. У западним земљама развијених технологија ова улога наставника је доминантна и наш образовни систем такође треба да је прихвати као изазов времена. Наставници у западним земљама већ су развили низ различитих приступа мотивисања ученика на часу, пошто је школа постала незанимљива изгубивши статус „јединог прозора у свет”. У Србији, као земљи у транзицији, још увек доминира репродуктивна настава. Међутим, примарни педагошки задатак требало би да буде подстицање самосталности, мотивације за учење, интеракције, иницијативе и креативности ученика, пре свега на часу. Овим проблемом бави се Институт за педагошка истраживања у пројекту који је усмерен на истраживање начина подстицања стваралаштва, иницијативе и сарадње у школи („Тролист”). Циљ рада јесте да се на основу емпиријских квалитативних података из школске огледне праксе анализирају проблеми који се појављују у процесу мењања традиционалне улоге наставника у нашем образовном контексту. Посебно ће бити указано на формалистички приступ променама код неких наставника који девалвира потенцијални суштински ефекат савремених метода мотивисања и подучавања ученика, као и на потребу за даљим истраживањем проблема.

Кључне речи: савремена улога наставника, формалистички приступ променама, мотивација и креативност ученика

* E-mail: jsefer@ipi.ac.rs

THE NEW ROLE OF THE SERBIAN TEACHER

*Jasmina Šefer**

Institute for Educational Research, Belgrade

Nowadays a teacher is more a mentor than an instructor. He/she helps students learn independently outside school by using new communication technology, assisting them to go through the endless labyrinth of information at their disposal and to choose the most relevant items, interpret them using critical thinking and implement them creatively. In the Western technologically oriented countries this role of the teacher is dominant, and our education system must also embrace it as one of the challenges of the current time. Teachers in Western countries have already developed various approaches to motivate and teach students in classes, since school became boring when it lost the status of the *sole window into the world*. In Serbia, as a transitional country, a reproductive teaching style still dominates. However, the major educational goal should be to develop independence, motivation for learning, interaction skills, initiatives and student creativity. The Institute for Educational Research is focused on these problems in the *Trefoil* project by exploring various ways of promoting creativity, initiative, and cooperation (CIC) in schools. The goal of this presentation is to analyse the problems which emerge in the process of the changing role of the teacher in our education system, by using empirical qualitative data from an experimental school. We will focus particularly on the formalistic approach of some teachers in applying new teaching methods, which decreases their potential impact on learning motivation development and opens space for further research.

Keywords: the contemporary role of the teacher, formalistic approach to change, student motivation and creativity

* E-mail: jsefer@ipi.ac.rs

УЛОГА СТРУЧНИХ САРАДНИКА У ПРЕВАЗИЛАЖЕЊУ ПРОБЛЕМА ШКОЛСКОГ НЕУСПЕХА

Славица Шевкушић и Никоleta Гутвајн*
Институт за педагошка истраживања, Београд

Премда би школа требало код ученика да унапређује мотивацију за учење и да доприноси развоју свести о важности целоживотног образовања, данас се наш образовни систем суочава са порастом броја неуспешних ученика. Пружање подршке школском постигнућу одувек је била једна од главних улога стручних сарадника који су у позицији да својим знањем и вештинама значајно помогну ученицима у превазилажењу школског неуспеха. У раду се разматрају резултати квалитативног истраживања које је спроведено са циљем да се испита како стручни сарадници у нашим школама опажају своју улогу и са којим проблемима се суочавају у решавању проблема школског неуспеха. Примењен је полуструктурисани интервју на узорку од 34 стручна сарадника из 24 средње школе у Србији. Резултати показују да значајан број стручних сарадника указује на сложеност и деликатност сопствене улоге у процесу избора адекватних стратегија подршке, при чему се осећају „усамљено” у својим напорима. Од бројних проблема које наводе, најчешћи су они који потичу од самих ученика (одсуство мотивације за учење, ниско самопоуздање и агресиван став ученика према наставницима и стручним сарадницима) и њихових родитеља (одсуство родитељске подршке, негирање проблема, повлађивање деци и омаловажавање рада наставника и стручних сарадника). Добијени резултати указују да је стручним сарадницима потребна помоћ у осмишљавању обухватнијих стратегија подршке неуспешним ученицима које би обезбедиле активно учешће свих релевантних актера.

Кључне речи: стручни сарадници, школски неуспех, средња школа, квалитативно истраживање

* E-mail: ssevkusic@ipi.ac.rs

THE ROLE OF SCHOOL COUNCELLOR IN OVERCOMING THE PROBLEM OF SCHOOL FAILURE

Slavica Ševkušić and Nikoleta Gutvajn*
Institute for Educational Research, Belgrade

Although schools should improve motivation for learning and contribute to the development of a pupil's awareness of the importance of life-long learning, our education system today is facing an increase in the number of unsuccessful pupils. Offering support for school achievement has always been one of the main roles of school counsellors who are, with their knowledge and skills, in a position to significantly help pupils to overcome school failure. This work examines the results of qualitative research which was carried out with the aim of researching how school counsellors in our schools perceive their role and which problems they encounter when trying to resolve school failure problems. A semi-structured interview was used on a sample of 34 educational associates from 24 secondary schools around Serbia. The results show that a significant number of school counsellors point out the difficulty and delicacy of their own role in the process of selecting appropriate support strategies, where they feel 'lonely' in their efforts. From the numerous problems they mentioned, the most frequent are those which originate from the pupils themselves (lack of motivation for learning, low confidence and pupils' aggressive approach towards teachers and educational associates) and their parents (lack of parental support, denying problems, indulging children and belittling the work of teachers and educational associates). The gained results show that educational associates need help in designing more comprehensive support strategies for unsuccessful pupils which would secure the active participation of all relevant actors.

Keywords: school counsellor, school failure, secondary school, qualitative research

* E-mail: ssevkusic@ipi.ac.rs

КЛАСИФИКАЦИЈА УЛОГА НАСТАВНИКА У АФЕКТИВНОМ ДОМЕНУ*

Милица Тошић-Радев[†] и Ана Пешикан
Филозофски факултет, Универзитет у Београду

У раду се разматрају улоге наставника које су дефинисане у *активном учењу*. Издвојили смо афективну улогу наставника (АФУН), као једну од највише занемарених наставничких улога. Циљ истраживања представља покушај да се концептуализују и класификују улоге наставника у афективном домену. Квалитативном анализом релевантне литературе пошли смо од прве, пробне класификације димензија АФУН (саморазвој наставника; успостављање блиских односа између наставника и ученика; брига за емоционални развој ученика и брига о окружењу ученика) и спровели смо пилот истраживање на узорку од 10 наставника и 60 ученика седмог разреда. Претпостављене индикаторе афективне улоге наставника процењивали су ученици помоћу упитника и посматрач током опсервације часова, док је са наставником вођен полу-структурирани интервју. У обради резултата примењена је факторска анализа одговора ученика, као и квалитативна анализа одговора наставника добијених током интервјуа. На основу добијених резултата, редефинисали смо димензије и индикаторе АФУН: (1) познавање ученика и заинтересованост за њих; (2) осетљивост наставника за реакције ученика; (3) успостављање квалитетних односа са ученицима; (4) познавање властитих емоционалних реакција и њиховог утицаја на ученике, на наставни процес и одељенску климу и (5) моделовање позитивне и конструктивне социоемоционалне одељенске климе. Резултати истраживања указују да постоје значајне и различите димензије афективне улоге наставника. Анализирање афективне улоге наставника омогућило би бољу припрему наставника за професију тако што би у иницијалну обуку наставника и у програме њиховог усавршавања били унети садржаји који плански и систематски оспособљавају будуће или постојеће наставнике за разумевање овог аспекта њихове професије. Афективна улога наставника била би део процеса евалуације квалитета рада наставника у пракси, а и један од аспеката вредновања рада школе као институције.

Кључне речи: афективна улога наставника, наставничке улоге, активно учење

* Истраживање је део Пројекта 179018 који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

[†] E-mail: psi736@gmail.com

CLASSIFICATION OF THE AFFECTIVE ROLES OF THE TEACHER**Milica Tošić-Radev[†] and Ana Pešikan*

Faculty of Philosophy, University of Belgrade

In this study we observed the role of the teacher as defined in *active learning*. We focused on the affective role (AFUN) as one of the most neglected roles of the teacher. We started from the qualitative analysis of the relevant literature and our pilot classification of the dimensions of the teacher's affective role (the teacher's self-development; establishing close relationships with pupils, caring for the emotional development of pupils and teacher's concern about the pupils' environment) and we carried out a pilot study on a sample of 10 teachers and 60 seventh graders. The instruments included an interview with the teachers, observation of their classes and pupils' appraisal of AFUN in the questionnaire developed for the research purposes. The analysis of the results included factor analysis of the pupils' responses to the questionnaire and qualitative analysis of the teachers' responses during the interviews. Based on the results, we redefined the dimensions and indicators of AFUN: (1) knowledge of students and interest in them; (2) sensitivity to pupils' reactions; (3) establishing quality relationships with pupils; (4) recognition of their own emotional reactions and their impact on pupils, their teaching and the climate in the classroom; and (5) modelling a positive and constructive socio-emotional climate. The results suggest that there are very significant and diverse dimensions of the affective role of teachers. The elaboration of AFUN would enable better preparation of teachers for the profession by introducing this content into the initial teacher training and teacher development programs which would systematically and methodically prepare future or existing teachers to better understand this aspect of their profession. The affective role of the teacher would be part of the evaluation process, the quality of teachers' work in practice, and one of the aspects of the evaluation of the work of the school as an institution.

Keywords: affective role of the teacher, teachers' roles, active learning/teaching

* The study is part of the project 179018 which is funded by the Ministry of Education, Science and Technological Development of Republic of Serbia.

[†] E-mail: psi736@gmail.com

***САВРЕМЕНИ ПРИСТУПИ
У РАДУ СА УЧЕНИЦИМА***

***CONTEMPORARY APPROACHES TO
WORKING WITH STUDENTS***

**СТАРОСТ СРПСКОГ КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА У НАСТАВИ,
МЛАДОСТ ЈЕЗИЧКЕ КУЛТУРЕ УЧЕНИКА**

*Александра Антић**
Филолошка гимназија

Основни циљ рада јесте да подстакне наставнике српског језика да примене приступе који би у настави омогућили ученицима да функционално продубе знање о развоју и континуитету књижевног језика, што би, између осталог, утицало и на развијање језичке културе ученика. Наиме, уџбенички подаци о настанку српског књижевног језика у 19. веку (*одабрани* у једном периоду 20. века) нису у појединим аспектима у сразмери са доступношћу научних података на интернету у другој деценији 21. века. Ови подаци не омогућавају изграђивање одговарајућег односа ученика према српском књижевном језику. Заправо, целовита слика о његовом континуитету, као и значај места Гаврила С. Венцловића у њему не може се сагледати уколико се у настави не примене проблемско-стваралачке методе, аналитичко-синтетички и компаративни приступ, учење путем откривања, као подстицај за мисаоно ангажовање ученика и остваривање циљева наставе српског језика и књижевности, међу којима је и усавршавање наставних програма, уџбеника, стручне литературе и наставних средстава. Појмовно-функционално приступајући теми, у излагању се износи лично наставно искуство аутора и запажања ученика у вези са подацима о развоју српског књижевног језика у уџбеничкој и препорученој стручној литератури – пре свега, књизи Меше Селимовића *За и против Вука*. Налази показују да постоји снажна потреба да се у настави измени актуелни уџбенички приступ изграђивању функционалног знања о хиљадугодишњем развоју српског књижевног језика и односа ученика према њему, и да се освести улога наставника у унапређивању језичке културе ученика у савременом животном контексту.

Кључне речи: српски књижевни језик, настава, језичка култура, ученици, уџбеничка и стручна литература

* E-mail: aleksandrasaska@eunet.rs

**TEACHING SERBIAN LITERARY LANGUAGE - THE ANTIQUITY
OF THE LANGUAGE AND THE INFANCY OF THE STUDENTS'
LANGUAGE CULTURE***Aleksandra Antić**

Philological Grammar School

The primary objective of this paper is to encourage Serbian language teachers to apply such approaches in the classroom that would enable their students to gain an in-depth, functional knowledge of the continuity of the literary language, which would in turn influence the development of their language culture. The data about the 19th century beginnings of the modern Serbian literary language, which were *selected* to be included in the language textbooks during one part of the 20th century, do not match, in some aspects, the available scientific data on the Internet in the second decade of the 21st century. Such data will not help students to develop an appropriate attitude towards the Serbian literary language, grasp its continuity or understand the importance of Gavrilо S. Venclović's role in the process, unless *problem-solving techniques, analytic-synthetic and comparative methods, learning through discovery*, and other approaches are applied in the classroom. These approaches will encourage students to think more deeply and enable the full realization of the Serbian language and literature teaching objectives, including the *improvement of the curricula, textbooks, reference books and teaching tools*. By using a conceptual-functional approach to the topic, the author of the paper presents her own teaching experience and the comments of her students with regard to the data about the development of the literary language in textbooks and recommended reference literature – primarily Meša Selimović's book entitled *For and Against Vuk (За и против Вука)*. The author strongly believes that the time is ripe for much needed changes to be made in the current textbook approach to building the students' functional knowledge about the 1000-year-old development of the Serbian Literary Language and their attitude towards it, which would also foster the development of the students' language culture.

Keywords: Serbian literary language, teaching, language culture, students, textbooks, reference literature

* E-mail: aleksandrasaska@eunet.rs

УЛОГЕ НАСТАВНИКА У ПРИМЕНИ ИНДИВИДУАЛИЗОВАНОГ ПРИСТУПА УЧЕНИКУ

*Миља Вујачић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Александра Јоксимовић

Факултет ликовних уметности, Универзитет уметности Београд

У покушајима дефинисања појма *индивидуализација* постоје бројне тешкоће, неразумевање и контрадикторности које су довеле до тога да наставници недовољно разумеју овај појам и које су отежале примену овог приступа у наставној пракси. Имајући у виду ограничења досадашњих термилолошких одређења овог појма, ауторке под индивидуализованим приступом, најшире гледано, подразумевају филозофију образовања и учења, засновану на специфичностима деце и њиховим потребама у процесу учења чији је крајњи циљ развој дететових потенцијала. Полазећи од оваквог схватања индивидуализованог приступа, у раду се анализирају улоге наставника у овом процесу. Пред наставницима су другачија и бројна очекивања, будући да индивидуализовани приступ представља континуирани процес, који прожима све сегменте наставног и ваннаставног рада школе и захтева специфичан начин планирања, реализације и евалуације васпитно-образовног рада. Бројна истраживања потврђују да имплицитне педагогије имају утицај на начин рада наставника. Стога је за примену индивидуализованог приступа ученику неопходно да схватања наставника о детету, његовом развоју и процесу учења буду усклађена са савременим схватањима наставе која су у основи овог приступа. У раду је посебна пажња посвећена могућностима наставника да применом индивидуализованог приступа подстиче стваралаштво, сарадњу и иницијативу ученика у васпитнообразовном процесу. Указује се на кључне препреке за примену овог приступа у нашем образовном систему и на могућа решења за њихово превазилажење.

Кључне речи: наставник, индивидуализовани приступ, ученик, имплицитне педагогије наставника

* E-mail: mvujacic@ipi.ac.rs

THE TEACHER'S ROLE IN THE IMPLEMENTATION OF THE INDIVIDUAL APPROACH TO THE PUPIL

*Milja Vujačić**

Institute for Educational Research, Belgrade

Aleksandra Joksimović

Faculty of Fine Arts, University of Arts Belgrade

In attempts to define the term *individualisation* there are numerous difficulties, misunderstandings and contradictions which have led to the situation where teachers have a poor understanding of this term which in turn impedes the implementation of this approach in teaching practice. Considering the limitations of the previous terminological determination of this term, authors under the individual approach, in the broadest sense, imply a philosophy of education and learning based on the specific characteristics of children and their needs in the learning process with the ultimate goal of developing a child's potential. Proceeding from this understanding of the individualized approach, this paper analyses the role of the teacher in this process. Teachers are faced with numerous and different expectations since the individualized approach presents a continuous process, which pervades all aspects of teaching and non-teaching school work thus requiring a specific method for planning, implementing and evaluating such educational work. Numerous studies confirm that implicit pedagogies exert a certain influence on the way teachers work. Therefore, for the implementation of the individualized approach to the pupil it is essential that the teacher's understanding of the child, his development and learning process are harmonised with the contemporary concepts of teaching which underlie this approach. This work pays special attention to the teacher's ability, by applying the individual approach, to encourage pupils' creativity, cooperation and initiative in the education process. The work points out the key obstacles for the implementation of this approach in our education system and possible solutions for overcoming them.

Keywords: teacher, individualized approach, the pupil, teachers' implicit pedagogy

* E-mail: mvujacic@ipi.ac.rs

КОМПЕТЕНЦИЈЕ ЗА ПЛАНИРАЊЕ И ПРИМЕНУ РОДНО ОСЕТЉИВЕ ИНТЕРАКЦИЈЕ У НАСТАВИ

*Јелена Вукичевић**

Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

Образовање је основно људско право и неопходно средство личног и друштвеног развоја. Све девојчице и дечаци, жене и мушкарци, имају право на образовање без дискриминације по било ком основу. Родна равноправност у образовању пружа прилике за упис, учешће и успех у образовним програмима за оба пола. Да би образовне интервенције биле делотворне у том смислу, неопходно је развијати компетенције наставника/наставница за планирање, реализацију и евалуацију образовања које ће бити родно осетљиво. Настава је процес који се заснива на интеракцији. Стога је у овом раду посебна пажња посвећена управо компетенцијама наставника/ наставница за планирање и примену родно осетљиве интеракције у настави. Резултати истраживања, добијени обрадом података из упитника за самопроцену наставника/ наставница са територије Републике Србије и анализом европских програма за припрему наставника/ наставница – показују да је потребно унапредити компетенције наставника/наставница за родно осетљиву интеракцију у следећим областима: однос према ученицима/ученицама, групна правила, употреба материјала, рад у малим групама, подстицање и самопоуздање, употреба језика, стереотипи и родно засноване претпоставке.

Кључне речи: род, родна осетљивост, интеракција, компетенције, настава

* E-mail: jel.vukicevic@gmail.com

TEACHER COMPETENCIES FOR PLANNING AND IMPLEMENTING GENDER SENSITIVE INTERACTION IN THE CLASSROOM

*Jelena Vukičević**

Faculty of Philology, University of Novi Sad

Education is a basic human right and a necessary tool for personal and social development. All girls and boys, women and men have the right to education without discrimination on any grounds. Gender equality in education provides opportunities for enrollment, participation and success in educational programs for both sexes. To make educational interventions effective in this regard, it is necessary to develop the competencies of teachers for planning, implementing and evaluating gender sensitive education. Education is a process which is based on interaction, and in this paper particular attention is dedicated to teachers' competencies for planning and implementing gender sensitive interaction in the classroom. The findings, obtained by processing data from a self-assessment questionnaire completed by teachers from the territory of the Republic of Serbia and analysis of European programs for teacher preparation, indicate the need to improve the competencies of teachers for gender sensitive interaction in the following areas: the relationship with pupils, group rules, materials, work in small groups, encouragement and confidence, use of language, stereotypes and gender-based assumptions.

Keywords: gender, gender sensitivity, interaction, competencies, classroom

* E-mail: jel.vukicevic@gmail.com

ИНКЛУЗИЈА И ПРОФЕСИОНАЛНА/КАРИЈЕРНА ОРИЈЕНТАЦИЈА ОСОБА СА ПОСЕБНИМ ПОТРЕБАМА

*Јанез Дробнич**

Педагошки факултет Копер, Универзитет у Приморском, Словенија

Динамичном и технолошки развијеном друштву потребан је нов модел/приступ вођења каријере деце/особа са посебним потребама како би се осигурао њихов бољи прелаз из школе на тржиште рада. С тим у вези, спроведено је истраживање чији је циљ да се установи како се реализује инклузивна парадигма у области образовања у Словенији. Истраживањем смо желели да сазнамо који су, према мишљењу стручних служби основних, средњих и специјалних школа, најбитнији фактори за стварање одлука о професионалној оријентацији особа са посебним потребама, да бисмо на основу тога креирали нови приступ вођења њихових каријера. Такође смо испитивали и ставове стручних служби у основним и средним школама о томе како процењују прелазе из школе на тржиште рада и облике интеграције особа са посебним потребама на тржишту рада. Налази указују на то да у домену професионалне оријентације особа са посебним потребама у школама у Словенији и даље доминира дискурс поремећаја и инвалидитета. Међутим, уочава се да се у одлукама у погледу избора професије и образовања све више пажње посвећује „снагама” појединца. Истраживање инклузивног образовања, вођења каријере и транзиције особа са посебним потребама даје потребне одговоре и решења за образовање инклузивних наставника у Словенији и омогућава сварање бољих модела вођење каријере који узимају у обзир нове приступе засноване на способностима/компетенцијама појединца током његовог школовања – од вртића до краја обавезног образовања и даље.

Кључне речи: особе са посебним потребама, „снаге” појединца, инклузија, каријерно саветовање, професионална оријентација

* E-mail: janez.drobnic@pef.upr.si

INCLUSION AND CAREER GUIDANCE OF PERSONS WITH SPECIAL NEEDS

*Janez Drobnič**

Faculty of Education, University of Primorska, Koper, Slovenia

In a dynamic, technological and rapidly developing society a new model/approach in career guidance for children (people) with special needs is needed with the aim of assuring a better transition from school to the labour market. With this in mind, we have carried out research whose key objective is to establish a new approach to career guidance for persons with special needs, focusing on how the inclusive paradigm in the field of education in the Slovenian area is implemented. We are also interested in which factors of professional/career decisions are preferred by advisers in primary, secondary and special schools and the transitions of persons with special needs to the labour market. In the vocational guidance of persons with special needs the discourse of disorder and disability still dominates, although we note in Slovenian schools the increasing enforcement of the »strengths« of an individual as the key basis for educational and career decisions. The research provides the necessary answers and solutions to the training of inclusive teachers in Slovenia and a better career guidance model that takes into account new approaches based on the strengths of an individual throughout his entire schooling from kindergarten to the end of compulsory education and further.

Keywords: pupils with special needs, strengths, inclusion, career counselling, career guidance

* E-mail: janez.drobnic@pef.upr.si

НАСТАВА ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА И ИНФОРМАТИЧКА ПИСМЕНОСТ

*Јелена П. Ђорђевић**

Факултет безбедности, Универзитет у Београду

У раду се износи проблематика недовољне повезаности наставе енглеског језика и наставе информатике. Расправља се о томе шта данас значи термин информатичка писменост. Указује се на чињеницу да су наставни програми из енглеског језика у одређеној мери конзервативни јер се учењу језика прилази из основног лингвистичког постулата да се језик учи/усваја у спрези граматике и лексике. Од тог постулата се, наравно, не може одступати, али би требало прилагодити наставу, посебно на лексичком нивоу, информационим технологијама. За потребе овог рада анализиран је ограничени корпус информатичке терминологије и више примера језичких узорака гугл-превода различитих жанрова. Показало се да се настава информатике ослања на ускостручну терминологију што подразумева знање енглеског језика на нивоу стручног жаргона. Из овога проистичу два типа несклада: неразумевање проблематике код ученика којима је матерњи језик српски, али и неразумевање код ученика који уче енглески без освртања на стручни информатички жаргон. Анализа гугл-превода показује да би настава енглеског језика нужно морала, у домену превода, да учврсти сазнање ученика да интернет преводи не могу бити адекватни ни у смислу могућности ни у смислу поузданости јер језичке структуре не дозвољавају такав тип превођења.

Кључне речи: настава енглеског језика, информатичка писменост, стручни жаргон, гугл-превод

* E-mail: jelena.kasic@gmail.com

ENGLISH LANGUAGE TEACHING AND COMPUTER LITERACY

*Jelena P. Đorđević**

Faculty of Security, University of Belgrade

This work presents the issue of the inadequate link between the teaching of the English language and Computer Science. It discusses what the term computer literacy means today. The paper shows that subject programmes for the English language are in some aspects conservative because of the way English language teaching is approached from the primary linguistic postulate that any language is learned/acquired through the connection of grammar and lexis. Such a postulate, of course, cannot be ignored, but in the modern world language tuition should be adjusted to information technologies especially at the lexical level. For the requirements of this work, a limited corpus of information technology lexis was analysed and several examples of Google translate language samples of various genres were also analysed. It was proved that Computer Science tuition relies on specific professional terminology which implies the existence of English language knowledge at the level of professional jargon. This results in two types of imbalance: the lack of understanding of such issues on the part of students whose mother tongue is Serbian, but also that by students who learn English without learning professional computer science jargon. The Google translate analysis shows that English language teaching should pay special attention to knowledge within the translation domain and that pupils need to be taught that internet translations cannot suffice in terms of either possibility or reliability, because language structures do not allow such types of translation.

Keywords: English language teaching, computer science literacy, professional jargon, Google translate

* E-mail: jelena.kasic@gmail.com

КАРАКТЕРИСТИКЕ ЕКСПОЗИТОРНИХ И АРГУМЕНТАТИВНИХ ТЕКСТОВА УЧЕНИКА ЧЕТВРТОГ РАЗРЕДА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

*Маја Ивановић**

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Универзитет у
Београду

Различити типови текстова имају различиту структуру, функције и комуникативне циљеве. Стицање функционалне језичке писмености није могуће без успешног овладавања начелима и принципима структурирања различитих жанрова. Основни циљ рада био је да се размотри у којој мери је развијена способност десетогодишњака да мењају комуникативни регистар, док се ужи циљ односи на препоруке учитељима и наставницима матерњег језика на које елементе треба да обрате пажњу при усвајању писаног језика. У раду се испитују поједини аспекти каснијег језичког развоја деце имајући у виду два различита типа дискурса – експозиторни и аргументативни. Корпус се састојао од 42 експозиторна и 42 аргументативна текста ученика четвртог разреда једне београдске основне школе. Текстови су анализирани како у односу на квантитативне параметре (дужина текста изражена бројем речи, број комуникативних реченица и клауза), тако и у односу на квалитативна својства (присуство/одсуство жанровских карактеристика). Квантитативна и квалитативна анализа указују на способност десетогодишњака да продукују и експозиторне и аргументативне текстове. Уочено је да су десетогодишњаци у већој мери способни да продукују експозиторни текст, али резултати такође упућују на то да се ове способности и даље развијају будући да форма, структура, избор лексема и синтаксичких конструкција још увек у већини текстова представљају главна обележја жанра који су најраније усвојили – наратива. Увид у развијеност испитиване способности код десетогодишњака типичног развоја може се користити у раду са децом која имају тешкоће у језичком развоју и тешкоће приликом писаног изражавања.

Кључне речи: писана језичка продукција, десетогодишњаци, експозиторни и аргументативни текст

* E-mail: majapivanovic@gmail.com

CHARACTERISTICS OF EXPOSITORY AND PERSUASIVE TEXTS IN TEN-YEAR-OLD CHILDREN

*Maja Ivanović**

Faculty for Special Education and Rehabilitation, University of Belgrade

Different types of texts have different structures, functions and communicative goals. The acquisition of functional linguistic literacy is not possible without successfully mastering the principles of structuring different genres. The main goal of this paper was to review to what extent a ten-year-old pupil's ability to change communicative register is developed, while the specific objective refers to suggestions to teachers and Serbian language teachers on which elements deserve particular attention during the acquisition of written language. This study researches certain aspects of the later linguistic development of children considering two different discourse types – expository and persuasive. The sample was made up of 42 expository and 42 persuasive texts written by fourth grade pupils from one primary school in Belgrade. The texts were analysed by means of quantitative parameters (length of text in terms of number of words, number of communicative sentences and clauses) and qualitative characteristics (presence/absence of genre characteristics). The quantitative and qualitative analyses point out the ability of ten-year-old pupils to produce both expository and persuasive texts. It was noticed that ten-year-old pupils are more capable of producing expository texts, but the results also show that those abilities develop further considering that the form, structure, choice of lexemes and syntax constructions still, in most of the texts, present the main characteristics of the genre which they originally adopted – narrative. This insight into the development of the researched abilities of ten-year-old pupils of typical development could be used in work with children with language development disorders and difficulties with written expression.

Keywords: written language production, ten-year-old children, expository and persuasive texts

* E-mail: majapivanovic@gmail.com

ИНТЕГРАТИВНИ ПРИСТУП У НАСТАВНОМ ПРОГРАМУ ЗА ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ ОДРАСЛИХ

Ђурђица Комленовић, Јелена Станишић и Душица Малинић*
Институт за педагошка истраживања, Београд

Концепт Наставног плана и програма основног образовања одраслих представља значајну новину у нашем образовном систему. Она се односи на увођење општих и предметних исхода који се остварују кроз тематски организоване наставне садржаје различитих предмета и модула. Овај Наставни план и програм је целовит и одликује га повезаност и интеграција исхода и наставних садржаја у појмовне, логичке, функционалне и дидактичке целине. У раду се анализира корелација исхода и наставних садржаја из географије са предметима природних наука, односно интегративни приступ у реализацији наставне теме „Планета Земља“. Приступ одликује настава коју осмишљава и реализује више предметних наставника и у коме се полазницима пружа могућност изучавања одређене тематске целине из перспективе различитих наставних предмета. Овај наставни концепт захтева измењене улоге наставника које су у већој мери у функцији подстицања усвајања научних појмова, а мање се базирају на усвајању парцијалних информација. Будући да се овим Наставним планом и програм узимају у обзир претходна свакодневна искуства и потребе полазника, наставник треба да буде усмерен на планирање оних облика рада који се ослањају на потенцијал тог искуства и методе рада које се базирају на дијалогу и групној дискусији. Улоге наставника у интегративном наставном приступу дефинисане су и чињеницом да је Наставни план и програм у основном образовању одраслих веома флексибилан и да наставник има висок степен аутономије.

Кључне речи: основно образовање одраслих, настава, интегративни приступ, нове улоге наставника

* E-mail: djkomlenovic@ipi.ac.rs

AN INTEGRATED APPROACH TO THE CURRICULUM FOR THE PRIMARY EDUCATION OF ADULTS

Durđica Komlenović, Jelena Stanišić and Dušica Malinić*
Institute for Educational Research, Belgrade

The concept of the curriculum for the primary education of adults represents a significant innovation in our education system. It refers to the introduction of general and subject outcomes which are achieved through thematically organised teaching contents of various subjects and modules. This curriculum is comprehensive and is characterised by the correlation and integration of outcomes and curriculum contents into conceptual, logical, functional and didactic units. This study analyses the correlation of the outcomes and teaching contents of geography with natural science subjects, i.e. an integrated approach in the realisation of the teaching theme, the Planet Earth. The approach is characterized by teaching which was designed and realised by several subject teachers whereby the students are provided with the possibility of studying a specific thematic area from the perspective of a variety of different subjects. This teaching concept demands that the teacher takes on a different role which is more in the function of stimulating the adoption of scientific concepts, rather than based on the adoption of partial information. Since this curriculum takes into account the students' previous everyday experiences and needs, the teacher should be focused on planning those forms of work which are based on the potential of such experiences and teaching methods which are based on dialogue and group discussion. The role of the teacher in the integrated teaching approach is defined by the flexibility of the curriculum for the primary education of adults as well as the fact that the teacher has a high level of autonomy.

Keywords: primary education of adults, teaching, integrated approach, teachers' new roles

* E-mail: djkomlenovic@ipi.ac.rs

ИСКУСТВЕНА ПЕДАГОГИЈА: ИЗАЗОВИ ЗА НОВЕ УЛОГЕ НАСТАВНИКА И УЧЕНИКА

Наташа Лалић-Вучетић и Драгана Стоканић*
Институт за педагошка истраживања, Београд

Савремене педагошке и дидактичке тенденције истичу сложеност, променљивост и динамичност наставних ситуација и методичких приступа, као и разноврсност улога основних актера васпитно-образовног процеса. У том контексту се све више афирмишу идеје о другачијим приступима учењу, стратегијама учења и поучавања оријентисаним, пре свега, ка активној улози учесника у настави, аутономији и одговорности, иницијативи и сарадњи, саморефлексији. У раду се анализира и критички преиспитује концепт искуствене педагогије, засноване на учењу путем личног искуства, у односу на традиционалну школу. Циљ је да се установи које су вредности и предности искуствене педагогије у креирању другачије атмосфере у учионици и ван ње, на који начин се подстиче ученикова иницијатива, радозналост и самосталност, које су нове или другачије улоге и вештине како наставника, тако и ученика. Резултати компаративне анализе показују да се од наставника очекује да покаже одређени степен флексибилности у начину рада и поступцима које примењује, отвореност за новине и учениково другачије искуство, уважавање ученичких интересовања и знања. Када је реч о ученику, искуствена педагогија, за разлику од традиционалне школе, фокус помера на овладавање новим искуствима, на могућност конструисања и реконструисања искуства, на овладавање изазовима и савладавање личних граница, подстицање перспективе самооткривања. Дакле, афирмисањем ових идеја и принципа у настави могуће је успоставити социјалне односе и креирати окружење које наглашава перспективу личног искуства, личну и унутрашњу мотивацију, самовредновање, преузимање одговорности, сарадњу, помоћ, размену мишљења и осећања, што је део и васпитног рада наставника.

Кључне речи: искуствена педагогија, наставник, ученик, нове улоге, настава

* E-mail: nlalic@ipi.ac.rs

**EXPERIENTIAL PEDAGOGY: THE CHALLENGES FACING
TEACHERS AND PUPILS IN THEIR NEW ROLES**

Natasa Lalić-Vučetić and Dragana Stokanić*
Institute for Educational Research, Belgrade

Modern pedagogic and didactic tendencies highlight the complexity, changeability and dynamicity of teaching situations and methodical approaches, as well as the diversity of the roles of the main actors in the education process. In that context ideas about different approaches to learning, learning and teaching strategies primarily orientated towards the active role of the participants in the teaching process, autonomy and responsibility, initiative and cooperation, and self-reflection are being increasingly affirmed. This study analyses and critically questions the concept of experiential pedagogy, based on learning through personal experience, compared with traditional schooling. The goal is to establish the values and advantages of experiential pedagogy in the creation of a different atmosphere both in and outside the classroom, ways to stimulate pupils' initiative, curiosity and independence, and what the new or different roles and skills of both teachers and pupils are. The results of comparative analysis show that teachers are expected to show a certain level of flexibility in their work and implemented processes, openness to innovations and pupils' different experiences, and respect for pupils' interests and knowledge. As regard pupils, in contrast to traditional schooling, experiential pedagogy moves the focus onto mastering new experiences, the possibility of constructing and reconstructing experiences, mastering new challenges and personal boundaries, and stimulating the perspectives of self-discovery. Therefore, by promoting those ideas and principles in teaching it is possible to establish social relationships and create an environment which emphasises the perspectives of personal experience, personal and internal motivation, self-evaluation, taking responsibility, cooperation, helping, and the exchange of opinions and feelings, which are all part of a teacher's work.

Keywords: experiential pedagogy, teacher, pupil, new roles, teaching

* E-mail: nlalic@ipi.ac.rs

ЗНАЧАЈ ПРЕДЧИТАЛАЧКИХ ВЕШТИНА ЗА РАЗВОЈ ПИСМЕНОСТИ ДЕЦЕ ШКОЛСКОГ УЗРАСТА

*Емилија Лазаревић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Развој писмености је дуготрајан процес који почиње у раном детињству. Током предшколског узраста развој писмености подразумева адекватан ниво развијености предчиталачких вештина. Резултати бројних истраживања у свету показују да су развијеност фонолошких варијабли, богатство лексичког фонда, препознавање и усвојеност концепата о писаном коду, предчиталачке вештине које су посебно значајне за успех у усвајању читања и писања. Овладавање овим вештинама за децу представља најважнији задатак на почетку школовања. Забрињавајућа је чињеница да се последњих година број деце која имају различите поремећаје читања и писања повећава не само у свету него и код нас. Због тога су се ови поремећаји нашли у фокусу истраживања многих научних дисциплина, а отворена су и бројна истраживачка питања која се односе на откривање узрока настајања поремећаја, њихово рано препознавање, развијање стратегија за превазилажење испољених тешкоћа итд. У овом раду се сагледавају значај и могућности примене савременог концепта изучавања поменутих поремећаја који се заснива на њиховом раном препознавању. У нашој средини је уобичајено да се ови поремећаји препознају тек када се доведу у везу са школским постигнућем и када се код деце уз примарни проблем развију и секундарне последице. Јасним увидом у развијеност предчиталачких вештина деце предшколског узраста омогућава се предвиђање конвенционалне писмености на млађем школском узрасту. На тај начин се деци која испољавају тешкоће на нивоу развоја предчиталачких вештина омогућава примена превентивног и стимулативног рада који може да унапреди усвајање читања и писања, чиме се последице ових поремећаја могу смањити и ублажити.

Кључне речи: језичка писменост, деца предшколског узраста, предчиталачке вештине, поремећаји читања и писања, рано препознавање

* E-mail: elazarevic@ipi.ac.rs

THE IMPORTANCE OF PRE-READING SKILLS FOR THE DEVELOPMENT OF LITERACY IN SCHOOL CHILDREN*Emilija Lazarević**

Institute for Educational Research, Belgrade

The development of literacy is a long process which begins in early childhood. During the preschool period the development of literacy implies an adequate level of development of pre-reading skills. The results of numerous studies around the world show that the development of phonological variables, a rich lexical fund, and the recognition and adoption of the concepts of the written code are the pre-reading skills which are of particular importance for success in the acquisition of reading and writing skills. Mastering these skills is the most important task for children at the beginning of their education. The fact that the number of children who have reading and writing disorders has increased in recent years not only in the world but here too is cause for concern. Consequently, such disorders have become the focus of research of numerous scientific disciplines, raising research questions aimed at discovering the causes of those disorders, their early detection, the development of strategies to overcome them etc. This work considers the significance and possibilities of the implementation of the modern concept of researching the aforementioned disorders which is based on their early recognition. In our surrounding such disorders are usually recognised only when they are linked with school achievement and when, alongside the primary problem, secondary consequences also develop in children. Clear insight into the development of pre-reading skills in pre-school children enables the prediction of conventional literacy at a younger school age. In that way those children who manifest difficulties at the level of pre-reading skills are provided with preventive and simulative work which can improve the acquisition of reading and writing skills, which can in turn reduce and ease the consequences of such disorders.

Keywords: language literacy, pre-school children, pre-reading skills, reading and writing disorders, early recognition

* E-mail: elazarevic@ipi.ac.rs

ПРИМЕНА ДРАМЕ У ПРОГРАМИМА ПРЕВЕНЦИЈЕ ПРОБЛЕМА У ПОНАШАЊУ УЧЕНИКА

*Бранислава Поповић-Ћитић**

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Универзитет у
Београду

Лидија Буквић

Центар за позитиван развој деце и омладине

Драма у едукацији, као форма примењеног позоришта, подразумева примену драмских техника у образовно-васпитном раду са ученицима у школском контексту. Ефекти примене драме у едукацији одражавају се како у домену унапређивања наставног процеса, у смислу обогаћивања спектра наставних метода и приближавања градива ученицима кроз искуствено учење и креативан процес, тако и у области васпитног рада усмереног на подстицање позитивног развоја и превенцију различитих облика проблема у понашању ученика. У раду ће, након кратке презентације методологије и начела примењеног позоришта, бити сумирана дугогодишња практична искуства у примени драмских техника у превентивним програмима који се базирају на едукативном и радионичарском раду спроведеном са више од две хиљаде ученика из београдских основних школа. Посебна пажња биће посвећена анализи ефективности техника замрзнутих слика, причања прича, играња улога, форум сцена и импровизације.

Кључне речи: превенција, драма у едукацији, примењено позориште, примењена драма

* Е-mail: popovb@eunet.rs

THE USE OF DRAMA IN PROBLEM BEHAVIOR PREVENTION PROGRAMS

*Branislava Popović-Čitić**

The University of Belgrade Faculty for Special Education and Rehabilitation

Lidija Bukvić

The Centre for the Positive Development of Children and Youth

Drama in education, as a form of applied theatre, involves the use of drama techniques in educational work with students within the school context. The effects of the application of drama in education are reflected both in the field of improving the teaching process, in terms of enriching the range of teaching methods and bringing the materials closer to the students through experiential learning and the creative process, as well as in the field of educational work aimed at fostering positive development and the prevention of various forms of behavioral problems in students. After a brief presentation of the methodology and principles of applied theatre, this paper will sum up many years of practical experience in the use of drama techniques in prevention programs that are based on educational and workshop activities conducted with more than two thousand students from elementary schools in Belgrade. Special attention will be devoted to an analysis of the effectiveness of the techniques of frozen images, storytelling, role playing, forum scenes, and improvisation.

Keywords: prevention, drama in education, applied theatre, applied drama

* E-mail: popovb@eunet.rs

ПРИМЕНА ФОКУС/ГРУПНОГ ИНТЕРВЈУА У РАЗВОЈНОПРЕВЕНТИВНОМ РАДУ СА УЧЕНИЦИМА

*Бранислава Поповић-Ћитић** и *Марија Марковић*
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Универзитет у
Београду

Развојнопревентивни рад са ученицима, усмерен на подстицање позитивног развоја и превенцију проблема у понашању, подразумева комплементарну примену информисања и едукације као водећих превентивних стратегија. Претпоставка ефективности ових стратегија базира се на уважавању актуелних знања, уверења и ставова ученика, па се за потребе процене ових параметара користе различите методе. Међу њима се као посебно успешна издваја метода фокус/групног интервјуа. Досадашња искуства у примени више од 200 фокус/групних интервјуа на различите теме (вршњачко насиље, употреба алкохола и дрога, притисак вршњака, дискриминација, контрола љутње) са ученицима из 20 београдских основних школа, у оквиру Програма превенције проблема у понашању ученика, показују позитивне резултате. Овај вид испитивања не само да не изазива отпор код ученика, већ се на овај начин, кроз вођене интензивне дискусије али и посматрање невербалне комуникације – стиче релативно целовит увид у знања, ставове и мишљења ученика и добијају се драгоцене информације које су значајне за планирање развојнопревентивног рада. Поред извођења препорука о начину организације и вођењу фокус/групних интервјуа, у раду ће бити анализирани примери досадашње праксе који омогућавају извођење закључака како о оправданости и могућностима примене ове методе у наставном процесу и васпитном раду са ученицима, тако и о њеном индиректном утицају на јачање мотивације и интересовања ученика да активно учествују у програмима развојнопревентивног рада.

Кључне речи: превенција, фокус-групни интервју, едукација, развојно-превентивни рад

* E-mail: popovb@eunet.rs

APPLICATION OF FOCUS GROUP INTERVIEWS IN DEVELOPMENTAL-PREVENTION WORK WITH PRIMARY- SCHOOL STUDENTS

Branislava Popović-Ćitić and Marija Marković*

Faculty of Special Education and Rehabilitation, University of Belgrade

Developmental-prevention work, which is focused on the positive development and prevention of behavioral problems in primary-school pupils, is based on the complementary application of information dissemination and education as leading prevention strategies. Assumptions of the effectiveness of these strategies are based on respect for students' knowledge, beliefs and attitudes. In order to assess these parameters, it is possible to use different methods, one of which is focus group interviews which are especially successful. Previous experience in the application of more than 200 focus group interviews with students from twenty Belgrade primary schools, covering different topics (bullying, alcohol and drug use, peer pressure, discrimination, anger management), showed that through intensive discussion and observation of nonverbal communication, this method provides a thorough insight into the knowledge, attitudes and opinions of students, and gives crucial information for planning developmental-prevention work. In this paper, recommendations will be made on how to organize and implement focus group interviews. In addition, examples of previous practice will be analyzed for the purpose of drawing conclusions about the justification and possibilities of implementing this method in teaching and educational work with students, and about the indirect impact of this method on strengthening students' motivation and interest in their active participation in developmental-prevention programs.

Keywords: prevention, focus group interview, education, developmental-prevention work

* E-mail: popovb@eunet.rs

ПРЕИСПИТИВАЊЕ УЛОГА УЧЕСНИКА У ЕКОЛОШКОМ ОБРАЗОВАЊУ У РЕПУБЛИЦИ МАКЕДОНИЈИ

*Миле Србиновски**

Универзитет Југоисточне Европе, Македонија

Ибраим Јонузи

Универзитет у Тетову, Македонија

Еколошко образовање налази се пред бројним изазовима које постављају савремена друштвено-економска кретања и научнотехнолошки развој. И поред тога што еколошко образовање у Македонији има вишедеценијску традицију, оно се не примењује доследно ни као посебан предмет, нити као принцип. Циљ овог истраживања јесте да се преиспитају постојеће улоге учесника у еколошком образовању младих у Републици Македонији на основу резултата тридесетак истраживања спроведених у периоду 1996–2014. године. Примењена је теоријска анализа и емпиријско-неекспериментална метода, а за прикупљање података конструисано је неколико инструмената који су показали задовољавајуће метријске карактеристике. У овом истраживању учествовало је око 6000 ученика и наставника из 95 основних и средњих школа у Републици Македонији. Наставни програми и уџбеници који се односе на еколошко образовање и васпитање имају одређене недостатке, а традиционална настава и даље доминира у школама у Македонији. Неки елементи еколошке оспособљености младих нису на потребном нивоу. Наставници нису довољно оспособљени и мотивисани да реализују еколошке садржаје. И поред тога што су родитељи врло значајан фактор еколошког васпитања, они нису активни чиниоци његовог унапређивања. Резултати ових истраживања показују да је неопходно редефинисати постојеће вредности и улоге које у еколошком образовању имају не само наставници, ученици и родитељи, већ и остали учесници. С обзиром на то да је еколошко образовање динамичан процес, од његових кључних актера се очекује да буду отворени за иновације и да имају свест о важности образовања за одрживи развој као крајњи циљ еколошког образовања и васпитања.

Кључне речи: еколошко образовање, ученици, наставници, родитељи, Република Македонија

* E-mail: m.srbinovski@seeu.edu.mk

REVISITING THE PARTICIPANTS' ROLE IN ENVIRONMENTAL EDUCATION IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

*Mile Srbinovski**

South East European University, Macedonia

Ibrahim Jonuz

University of Tetovo, Macedonia

Environmental education is facing a number of challenges posed by contemporary socio-economic trends and the development of science and technology. Despite the fact that environmental education in the Republic of Macedonia has a decade-long tradition, it is not consistently set as a separate subject or principle. The aim of this research is to examine the existing role of the participants in the environmental education of young people in the Republic of Macedonia on the basis of the results obtained from thirty research studies conducted between 1996 and 2014. Theoretical analysis and empirical non-experimental methods were used. Several instruments with satisfactory psychometric characteristics were designed for data collection. Approximately 6000 students and teachers from 95 primary and secondary schools in the Republic of Macedonia participated in the study. From the viewpoint of environmental education, the curricula and textbooks have certain weaknesses and traditional teaching still dominates in Macedonian schools. Some elements of the environmental competences of young people are not at the required level. The teachers are not sufficiently trained and motivated for the implementation of environmental content. Despite the fact that parents are a very important factor in environmental education, they are not active in efforts to improve it. The results of these studies show that it is necessary to redefine existing values and roles in environmental education which include not only teachers, students and parents, but also other participants. Since environmental education is a dynamic process, its key players are expected to be open to innovation with an awareness of the importance of education for sustainable development as its final goal.

Keywords: environmental education, students, teachers, parents, the Republic of Macedonia

* E-mail: m.srbinovski@seeu.edu.mk

ПРИМЕНА ЕЛЕКТРОНСКИХ ТЕСТОВА ЗНАЊА У НАСТАВИ МАТЕМАТИКЕ

*Татјана Станковић**

Електротехничка школа „Никола Тесла”

Ивана Луковић

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Нада Ранковић

Економско-трговинска школа „Паја Маргановић”

Иако су у настави математике и даље најзаступљенији писани тестови знања, последњих година све је присутнија примена електронских тестова. Унутар две најутицајније теорије тестирања, теорије ајтем-одговор и класичне теорија тестирања, развијени су математички модели који се користе у изради тестова. Модел омогућава да се дефинишу кораци у конструкцији теста са одговарајућом дистрибуцијом скорова и занемарљивим вредностима грешака. У овом раду интересовање аутора везано је за примену електронских – on-line тестова знања у настави математике. Реч је о тестовима израђеним уз помоћ апликације QuestBase и пратећих алата који се тренутно налазе у пробној верзији. Циљ спроведеног истраживања био је да се испита мишљење ученика и наставника о примени електронских тестова. Истраживачка питања су обухватала могућности и ограничења у процесу конструкције и током непосредне примене on-line тестова знања. У испитивању су учествовали ученици из трију средњих школа у Панчеву (применом анкете) и наставници математике који су чланови друштвених мрежа Подружнице, Друштва математичара Панчево и VisMath Eger 2013–Beograd 2014 (применом on-line упитника). Резултати показују да ученици и наставници решавање on-line теста оцењују као занимљиво и ефикасно. Наставници процењују да on-line тестови могу помоћи ученицима да провере своје знање и да се осећају сигурније пре контролне вежбе. Извесни недостаци on-line тестова односе се на поступак решавања задатка и аутентичност ученичких одговора. Са становишта циљева наставног процеса, најпримеренијом се сматра комбинована примена on-line и писаних тестова знања.

Кључне речи: електронски (on-line) тестови знања, настава математике, мишљење ученика и наставника

* E-mail: t.stankovic12@gmail.com

ON-LINE KNOWLEDGE TESTS IN MATHEMATICS TEACHING*Tatjana Stanković**

“Nikola Tesla” Electro-Technical School

Ivana Luković

Faculty of Philosophy, University of Belgrade

Nada Ranković

“Paja Marganović” Economy-Trade School

Although written knowledge tests are still the most commonly used in teaching mathematics, the use of electronic tests has grown in recent years. Within the two most influential theories of testing, the item response theory and classical test theory, mathematical models have been developed that can be used in making knowledge tests. The model makes it possible to define the steps in the construction of the test with the corresponding distribution of scores and negligible values of errors. In this paper, the authors' interest is related to the implementation of electronic – on-line knowledge testing in mathematics teaching. These tests are made using the QuestBase application and related tools which are currently in the trial phase. The aim of the research was to examine pupils' and teachers' opinions about the implementation of on-line tests. The research questions included the opportunities and limitations involved in the process of the construction and immediate implementation of on-line knowledge tests. The study was conducted on a sample of pupils from three secondary schools in Pancevo (using a questionnaire) and mathematics teachers who are members of the social network Branch of the Mathematical Society of Pancevo and VisMath Eger 2013 - Belgrade 2014 (using an on-line questionnaire). The results show that pupils and teachers evaluate on-line tests as both interesting and effective. According to the teachers' opinions, on-line tests can help pupils to test their knowledge and to become more confident when they do written knowledge tests. The disadvantages of on-line tests refer to problem-solving procedures and the authenticity of pupils' responses. From the standpoint of the objectives of the teaching process, it is considered most appropriate to combine the use of on-line and written knowledge tests.

Keywords: electronic (on-line) knowledge tests, mathematics teaching, pupils' and teachers' opinions

* E-mail: t.stankovic12@gmail.com

НАСТАВА СТИЛИСТИКЕ У СРЕДЊОЈ ШКОЛИ: УЛОГА УЏБЕНИЧКЕ ЛИТЕРАТУРЕ

*Јелена Стевановић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Нормативност и језичка норма јесу главни извор стилских вредности језика. Један од основних задатака наставе језичке културе у средњој школи представља усавршавање језичкоизражајних (стилских) средстава, а њен крајњи исход усмерен је на то да ученици примењују научена језичка правила спонтано, у свакодневном животу. Циљ овог рада био је да сагледамо у којој мери су садржаји из стилистике заступљени у уџбеницима за средњу школу (гимназије и средње стручне школе) и у ком контексту се стилске особености језика, најчешће, изучавају у овој врсти литературе. Анализирани су обавезни уџбеници које прописује надлежни просветни орган (школска 2013/2014. година). Увидом у поменути уџбеничку литературу опажамо да готово да нема садржаја који се директно односе на стилистику. У читанкама су елементи стилистике вешто уклопљени у методичку апаратуру намењену рецепцији књижевноуметничког дела која је незамислива без уочавања стилских особености текста, док се у уџбеницима намењеним српском језику о стилистици говори само у оквиру сведеног теоријског разматрања функционалних стилова савременог српског језика. Анализа текстуалне грађе актуелних уџбеника наводи на закључак да стилистици, као конститутивном елементу језичке културе, није посвећено много пажње што може утицати на то да се ученици не оспособе у довољној мери за стилско нијансирање сопственог усменог и писаног језика.

Кључне речи: настава српског језика и књижевности, стилистика, уџбеници, језичка култура, средња школа

* E-mail: jstevanovic@ipi.ac.rs

TEACHING STYLISTICS IN SECONDARY SCHOOL: THE ROLE OF THE LITERATURE TEXT BOOK

*Jelena Stevanović**

Institute for Educational Research, Belgrade

Normativity and language norms are the main source of the stylistic values of a language. One of the main goals of the teaching of language culture in secondary schools is the development of means of linguistic expression (stylistic), and its final outcome is directed at pupils using learned language rules spontaneously, in everyday life. The goal of this research was to establish to what extent stylistic content is present in text books for secondary schools (grammar and vocational schools) and in what contexts the stylistic characteristics of language are most often learned in this type of literature. Compulsory text books prescribed by authorised educational bodies (for the 2013/2014 school year) were analysed. When reviewing the aforementioned text books we noticed that there is almost no content which directly refers to stylistics. In the readers the stylistic elements were skilfully incorporated into the methodical apparatus intended for the perception of the literary-artistic work which is unconceivable without studying the stylistic characteristics of the work, while in the Serbian language text books stylistics are discussed only within the frame of the theoretical consideration of the functional styles of contemporary Serbian. The analysis of the textual structure of the current text books leads to the conclusion that stylistics, as a constitutive element of language culture, was not paid much attention, which may result in pupils being inadequately trained in the stylistic nuances of their own oral and written language.

Keywords: Serbian language and literature teaching, stylistics, text books, language culture, secondary school

* E-mail: jstevanovic@ipi.ac.rs

ШКОЛСКО ВОЛОНТИРАЊЕ – ОСНАЖИВАЊЕ УЧЕНИКА ЗА АКТИВНО ГРАЂАНСТВО

Бојана Ђулум*

Филозофски факултет, Универзитет у Ријеци, Хрватска

Хрватске јавне политике повезане са подстицањем развоја цивилног друштва (нпр. Национална стратегија стварања потицајног окружења за развој цивилног друштва и Закон о волонтерству) препознају школе као „катализаторе” искуственог учења у контексту грађанског образовања и оснаживања ученика за активно учествовање у демократском друштву. С тим у вези, невладине организације су преузеле иницијативу стварања подстицајног окружења у школама и пружиле подршку (заинтересованим) основним и средњим школама за развој волонтерских програма као ваннаставних активности. Циљ овог рада представља приказ прелиминарних резултата истраживања о утицају волонтерских програма на ученике који су се укључили и волонтирају у својим локалним заједницама. Истраживање обједињује квантитативни и квалитативни приступ, као и студију случаја која се још увек спроводи. Прелиминарни резултати показују да волонтерски програми утичу на следеће нивое: (1) лични ниво (нпр. осећај постигнућа због помоћи другима, свест о властитој улози у креирању бољих животних услова); (2) академски ниво (нпр. нова знања и вештине); (3) социјални ниво (нпр. свест о потребама и проблемима других, боље разумевање решавања проблема на локалном нивоу) и (4) институционални ниво (перцепција школе као угоднијег места за боравак и учење, осећај боље повезаности са школом). Што се тиче позитивног дугорочног утицаја, више од две трећине ученика изјавило је да намерава да наставити са волонтерским ангажманом и након завршетка средње школе.

Кључне речи: школско волонтирање, искуствено учење, утицај волонтирања на ученике, сарадња школе и локалне заједнице

* E-mail: bculum@ffri.hr

SCHOOL VOLUNTEERING – EMPOWERING PUPILS FOR ACTIVE CITIZENSHIP

*Bojana Čulum**

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka, Croatia

Croatian public policies related to civil society development (e.g. the Law on Volunteering and the National Strategy for Civil Society Development) place significant emphasis on schools as the ‘catalyst’ for students’ experiential citizenship education as well as their empowerment for active participation in a democratic society. Non-governmental organizations have therefore taken the initiative to create a supportive environment and assist schools in developing volunteer programs as extracurricular activities. The aim of this paper is to present research results on the impact that such volunteer programs have on the pupils engaged in them. The research combines quantitative and qualitative approaches, as well as case studies, and is still a work in progress. The preliminary results show a perceived impact on (I) a personal level (e.g. a sense of accomplishment while helping others, an awareness of their role in contributing to better living conditions in their neighborhood), (II) an academic level (e.g. new knowledge and skills), (III) a social level (e.g. an awareness of the needs and problems of others, a better understanding of problem solving on local level) and (IV) an institutional level (the perception of school as a more pleasant place to be and learn, a growing sense of affiliation to the *alma mater* school). As for the positive long-term impact, more than 2 out of 3 students engaged expressed their intention to continue volunteering after graduation.

Keywords: school volunteering, pupils’ experiential learning, volunteering impact on students, school-community cooperation

* E-mail: bculum@ffri.hr

УПОТРЕБА ТАБЛЕТ РАЧУНАРА У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ: ПРОМЕНЕ И ИЗАЗОВИ ЗА НАСТАВНИКЕ И УЧЕНИКЕ

Бојана Ђулум и Нена Рончевић*

Филозофски факултет, Универзитет у Ријеци, Хрватска

Како би унапредили наставни процес и допринели школском успеху ученика, у Основној школи „Вежица” из Ријеке у настави се користе таблет рачунари. Ова школа је прва и једина основна школа у Хрватској у којој се у наставном процесу користе поменути рачунари. У раду ће бити представљени резултати истраживања чији је циљ био да се утврди до каквих је промена код наставника и ученика довело увођење таблет рачунара. У истраживању је учествовало четрнаест наставника, четрнаест ученика, седамнаест родитеља, као и четири члана пројектног тима, у коме се налазио и директор школе. У Истраживању је комбинован квантитативни и квалитативни истраживачки приступ. Иако резултати истраживања указују на значајно повећање времена потребног за припрему, наставници указују на задовољство због квалитетнијег спровођења наставе и због већих могућности испољавања сопствене креативности. Наставници процењују да су ученици мотивисанији за рад, лакше раде у групама, а атмосфера у разреду је позитивнија. Олакшан је процес преношења информација и знања, унапређена је сарадња са ученицима, а ученици чешће обављају своје обавезе на време. Ученици истичу да им је наставни процес пријатнији, а учење за писане и усмене провере знања динамичније и лакше. Осим унапређивања дигиталне, унапређена је и језичка компетенција ученика. Родитељи примећују да су деца постала самосталнија током учења и приликом припрема за наставу и испитне ситуације, као и да лакше усвајају наставни садржај.

Кључне речи: таблет рачунари у настави, јачање дигиталне компетенције, динамично наставно окружење

* E-mail: bculum@ffri.hr

TABLETS IN CLASSROOMS: CHANGES AND CHALLENGES FOR TEACHERS AND STUDENTS

Bojana Ćulum and Nena Rončević*

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka, Croatia

To enhance the educational process and make a greater contribution to students' educational success, the "Vežica" primary school from Rijeka is the first and only primary school in Croatia to integrate tablets in the teaching process. The aim of this paper is to present the results of the evaluation study that aims to identify any changes in teachers and students as a result of introducing tablets in the classroom. The study included fourteen teachers, fourteen students, seventeen parents and four members of the project team, which includes the school's principal. The study combines quantitative and qualitative research approaches. Although the results indicate a significant increase in the time required for preparation, the teachers indicate satisfaction with the quality of the teaching and better use of their own creativity. The teachers estimate better transfer of information and knowledge, higher motivation among students, enhanced teamwork, a more dynamic and positive classroom atmosphere and improved collaboration with students. The students perform their obligations on time more often than before, their learning process is more enjoyable and preparation for written and oral assessment more dynamic and easier. In addition to improving digital competence, the language competence of students is also strengthened. Parents notice their children become more independent learners.

Keywords: tablets in the classroom, digital competence development, dynamic teaching environment

* E-mail: bculum@ffri.hr

**НОВЕ УЛОГЕ УЧЕНИКА,
РОДИТЕЉА И ЛИДЕРА У
ОБРАЗОВАЊУ**

**NEW ROLES OF STUDENTS,
PARENTS, AND LEADERS IN
EDUCATION**

ФУТУРОЛОШКА ПЕРСПЕКТИВА ЛИДЕРСТВА У ОБРАЗОВАЊУ

*Тамара Боровица** и *Светлана Костовић*
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

Култура савремених образовних институција је и данас више усмерена на гледање у прошлост, што је видљиво у бројним и свеprisутним критикама образовања, уместо на осмишљавање, планирање и разоткривање будућности. Овакав приступ је у нескладу са природом образовања као „припреме за будућност”. Један од начина промишљања промене образовне парадигме ауторке проналазе у футурологији образовања, указујући на значај футуролошког проучавања образовања које препознаје да је сваки приступ образовним реформама инхерентно заснован на скривеним идејама о будућности. Представљени су резултати футуролошке Делфи студије реализоване са циљем идентификовања потенцијалних алтернативних праваца развоја школа будућности, ослањајући се на принципе футуролошке педагогије, која у проучавању будућности образовања узима у обзир измењени контекст савременог и будућег живота цивилизације. У другом делу рада биће анализирани резултати Делфи студије у којој је учествовало 15 експерата из области будућности образовања и/или футурологије из целог света, стављајући акценат на њихове визије предвиђених нових улога лидера у образовању. Указује се на то да је оваква критичка анализа будућности образовања неопходна како би се разоткрили наметнути сценарији будућности и уместо њих креирале визије алтернативних будућности образовања. Притом се прави разлика између могућих, пожељних и извесних будућности савременог образовања.

Кључне речи: футурологија образовања, алтернативне будућности образовања, Делфи студија, лидерство у образовању

* E-mail: tamara.borovica@gmail.com

FUTUROLOGICAL PERSPECTIVES ON EDUCATIONAL LEADERSHIP

Tamara Borovica and Svetlana Kostović*
Faculty of Philosophy, University of Novi Sad

The authors of the paper acknowledge that the culture of modern educational institutions today are more focused on looking at the past, as can be seen in considerable and ubiquitous criticism of education, instead of designing, planning, and uncovering futures. This approach is inconsistent with the nature of education as "preparation for the future." The authors see one way of thinking about changing educational paradigms in the futurology of education, stressing the importance of futurological explorations of education as they recognize that any approach to educational reform is inherently based on the hidden ideas of the future. Relying on the principles of futuristic pedagogy, which take into account the changed context of the modern and future life of civilization, the authors present the results of a futuristic Delphi study carried out in the aim of identifying potential alternative visions of future schools. In the second part of the paper, the authors analyse the results of the Delphi study in which 15 experts in the field of the future of education and/or futurology from around the world participated, with emphasis on their visions of new leadership roles in education. The authors suggest that this critical analysis of the future of education is necessary in order to reveal imposed scenarios of the future, and, instead of them, create visions of alternative futures of education, distinguishing between possible, desirable and certain futures of modern education.

Keywords: futurology of education, alternative futures of education, Delphi study, leadership in education

* E-mail: tamara.borovica@gmail.com

ЗАДРЖАВАЊЕ НАСТАВНИКА У ПРОФЕСИЈИ

*Љиљана Грујић**

Основна школа „Момчило Настасијевић“, Горњи Милановац

Избор најбољих кадрова и стварање услова за задржавање наставника у професији јесу стратегије које „обезбеђују“ квалитетне наставнике у образовном систему. Квалитетни наставници су један од најважнијих фактора за унапређивање ученичких постигнућа. Циљ рада је да се указивањем на важност задржавања квалитетних наставника у образовном систему актуализује значајно питање о политикама које се тичу наставника и да се креатори образовних политика подстакну на активно разматрање превентивних и продуктивних мера усмерених на задржавање наставника у професији. У раду анализирамо појаву напуштања позива, значај позитивних осећања везаних за посао и задржавања наставника у професији коришћењем дескриптивне методе (методе теоријске анализе и анализе садржаја) доступне литературе и истраживачких резултата. Неки образовни системи се суочавају са кризом задржавања наставника због напуштања позива у првим годинама каријере. Како би се избегао овакав сценарио, неопходно је да се обезбеде услови у којима би наставници развијали позитивне ставове и осећања према својој професији. У Србији је према подацима истраживања TIMSS 2011 проценат веома задовољних учитеља четвртог разреда нешто виши у односу на међународни просек. Стратегије које доприносе задовољству послом и задржавање квалитетних наставника у професији су следеће: значајно повећање личног дохотка, нематеријалне награде, обезбеђивање потребних наставних материјала, пружање адекватне менторске подршке током приправничког стажа, квалитетно и ефикасно руководство школа, већа аутономија, већа подршка административног особља, партиципација наставника у доношењу одлука, преузимање одговорности за ниска постигнућа ученика.

Кључне речи: задржавање наставника, задовољство наставника послом, квалитет наставника

* E-mail: grujic.lj@gmail.com

TEACHER RETENTION IN THE PROFESSION

*Ljiljana Grujić**

Primary School “Momčilo Nastasijević”, Gornji Milanovac

The recruitment of quality staff and teacher retention in the profession are those strategies which ensure a high degree of quality teachers. Teacher retention in the profession implies the preservation of effective teachers in the education system. Quality teachers are essential to improving student achievement. This paper aims to point out the significance of maintaining quality teachers in the education system thus raising important issues in teacher policy and encouraging education policy makers to consider enforcing carefully devised preventive and productive measures for teacher retention. We analyze the phenomenon of leaving the profession, the significance of positive feelings related to the job and teacher retention by applying the descriptive method (a method of theoretical analysis and content analysis) to available literature and research results. Some education systems are facing a crisis in teacher retention due to numerous teachers leaving their vocation in the first years of their careers. In order to avoid this scenario, it is essential to provide such conditions that would make teachers feel positive about their work. In Serbia, according to the TIMSS 2011 research data, the percentage of very satisfied fourth grade teachers is somewhat higher than the international average. The strategies which influence job satisfaction and teacher retention are: a substantial pay rise combined with nonmaterial incentives, supplying the necessary teaching materials, providing appropriate mentor support during internship, quality and efficient school management, greater autonomy, more support from the administrative staff, teacher participation in decision making, and taking responsibility for low student achievement.

Keywords: teacher retention, teacher job satisfaction, teacher quality

* E-mail: grujic.lj@gmail.com

УЛОГА РОДИТЕЉА У ШКОЛСКОМ ПОСТИГЊУЋУ УЧЕНИКА

*Драгана Димитријевић**

HSKLVZH- Удружење допунских школа матерњих језика кантона Цирих,
Швајцарска

Улога родитеља и њихове различите стратегије подршке у образовању често се у литератури повезују са школским успехом ученика. Штавише, резултати многих истраживања показују да је утицај родитеља на успех ученика већи чак и од ефекта школе и наставника. Циљ овог истраживања јесте да се утврди успешност примене модела *Четири боје ученика* (аутора Естер Лаупер) на унапређивање свести родитеља о сопственој улози у процесу образовања и о њиховом утицају на школски успех њиховог детета. Узорак истраживања обухватио је 100 породица ученика допунских школа матерњег језика у Швајцарској. На основу овог модела одређиван је тип учења ученика, као и компатибилан и најефикаснији начин подршке коју су родитељи могли да им пруже. У истраживању је коришћен метод теоријске анализе и експериментални метода са паралелним групама. Резултати истраживања су показали да су помоћу овог модела родитељи свесно утврђивали тип учења детета и циљано примењивали стратегије подршке ради његовог бољег школског постигнућа. Ученици, чији родитељи нису примењивали модел *Четири боје ученика*, постигли су лошији школски успех од ученика чији су родитељи примењивали овај модел. Аутор у закључку указује на то да је неопходно да родитељи освесте да је њихова улога у процесу образовања и школског постигнућа њиховог детета изузетно значајна.

Кључне речи: школско постигнуће, улога родитеља, модел *Четири боје ученика*, стратегије подршке.

* E-mail: ddragana@sunrise.ch

THE ROLE OF PARENTS IN ACADEMIC ACHIEVEMENT

*Dragana Dimitrijević**

HSKLVZH - Association of Mother Tongue Supplementary Schools in the
Canton of Zurich, Switzerland

The role of parents and their various support strategies in education are often associated in the literature with students' academic achievement. The research results of many studies show that school teachers and the teaching process only affect the performance of students in the educational process by 30%, as opposed to the much greater influence of parents at 70%. The aim of this study is to determine the effectiveness of the Ester Lauper "four colors of students" model in raising parents' awareness about their role in the education process and their influence on the academic achievement of their children. The research is based on a comparison of the performance of students in schools with parental support based on the "four colors of students" model and on those without the use of the same model. On the basis of this model the type of student learning was determined as well as the compatible and most effective way for parents to offer their support. The study sample included 100 families of students of different native languages in supplementary schools in Switzerland. Theoretical analysis and the experimental method with a parallel-group study were used in the research. The results showed that by using this model parents reinforced the type of student learning and targeted support strategies applied to better academic achievement. Students whose parents did not apply the "Four colored students" model yielded poorer academic success and a lower average grade than the others. The author points out the need for the awareness of parents about their role in the education process and student achievement.

Keywords: academic success, parents' role, 'Four colors of students' model, support strategies

* E-mail: ddragana@sunrise.ch

РОДИТЕЉИ У ПРОЦЕСУ ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА – ЗНАЧАЈ И УЛОГЕ

*Рајка Ђевић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Укљученост родитеља у образовање деце са сметњама у развоју представља уобичајену праксу у процесу развоја инклузивног образовања. Различите иницијативе родитеља деце са сметњама у развоју још су у другој половини прошлог века допринеле превазилажењу сегрегације ове деце и стварању услова за заједничко школовање са вршњацима без сметњи у развоју. У првом делу рада осврнућемо се на важну улогу коју су родитељи имали у развијању, реализацији и унапређивању инклузивног образовања. Евидентно је да су родитељи годинама заузимали све значајније место у школским активностима, тако да су почетне, самоиницијативне акције родитеља у многим земљама довеле до усвајања законских одредби које родитељима пружају могућност да се активно укључе у процес доношења одлука везаних за образовање њихове деце. Такође, бројна истраживања су показала да учешће родитеља у образовном процесу има позитиван утицај на постигнуће деце са сметњама у развоју. У другом делу рада анализираћемо истраживања у чијем су фокусу перцепције родитеља о њиховим улогама у инклузивном образовању. Налази ових истраживања показују да родитељи често изражавају незадовољство, како својим недовољним учешћем у доношењу одлука које су важне за образовање њихове деце, тако и отпором школе да их прихвати као пуноправне партнере у образовном процесу.

Кључне речи: улоге родитеља, деца са сметњама у развоју, инклузивно образовање

* E-mail: rdjevic@ipi.ac.rs

PARENTS IN THE PROCESS OF INCLUSIVE EDUCATION – SIGNIFICANCE AND ROLES

*Rajka Đević**

Institute for Educational Research, Belgrade

The involvement of parents in the education of children with developmental disabilities presents common practice in the process of the development of inclusive education. As far back as the second half of the last century various initiatives from parents of children with developmental disabilities contributed to overcoming the segregation of those children and the creation of conditions for joint education with their peers without developmental disabilities. In the first part of this paper we devote our attention to the important role which parents have played in the development, realisation and improvement of inclusive education. It is evident that over the years parents have taken on an increasingly significant role in school activities and parents' initial, self-initiated actions in many countries have led to the adoption of legal provisions which have provided parents with the possibility to actively participate in the decision making process regarding the education of their children. Also, numerous research studies have shown that the participation of parents in the educational process has a positive influence on the achievement of children with developmental disabilities. The second part of the paper analyses research which focused on parents' perception of their roles in inclusive education. The findings of those studies show that parents often express discontent with both their insufficient participation in making decisions which are important for the education of their children, and the resistance shown by schools to accept them as a full partners in the education process.

Keywords: parents' roles, children with developmental disabilities, inclusive education

* E-mail: rdjevic@ipi.ac.rs

СТАВОВИ РОДИТЕЉА ПРЕМА РАЗВОЈУ ПЕДАГОШКОГ И ШКОЛСКОГ ПЛУРАЛИЗМА

Слађана Зуковић и Јована Милутиновић*
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

У тексту се полази од чињенице да образовање у плуралном друштву захтева прилагођавање школског система условима новог времена, што у нашој образовној реалности актуализује питање педагошког и школског плурализма. Унапређивање педагошког и школског плурализма претпоставља информисане актере школског избора. С тим у вези, циљ истраживања односи се на сагледавање ставова родитеља према приватним и алтернативним школама. Узорак обухвата 189 родитеља деце основношколског узраста. Примењени инструмент, креиран за потребе овог истраживања, чини скала ставова (10 ајтема) о значају деловања приватних и алтернативних школа, скала процене (11 ајтема) дистинктивних обележја приватних у односу на државне школе, као и питања о нивоу информисаности о алтернативним педагошким концепцијама и потреби повећања броја алтернативних школа у Србији. Коришћене су мере дескриптивне статистике, факторска анализа и мере за анализу статистичке значајности разлика. Резултати истраживања показују да испитаници немају ни изразито негативно, нити изразито позитивно мишљење о значају деловања приватних и алтернативних школа. Већина родитеља сматра да између приватних и државних школа нема великих разлика. Такође, родитељи процењу да су недовољно информисани о различитим алтернативним педагошким концепцијама. Можемо закључити да је, у циљу унапређивања квалитета образовања, веома важно радити на промоцији избора школе који представља право родитеља. Побољшавање услова за одговорно одлучивање родитеља и информисање родитеља о алтернативним педагогијама, требало би да чини део програма подршке педагошким иновацијама у нашој земљи.

Кључне речи: алтернативне школе, демократизација друштва, педагошки и школски плурализам, приватне школе, родитељски избор школе

* E-mail: sladjanaz71@gmail.com

**PARENTS' ATTITUDES TOWARDS THE DEVELOPMENT OF
PEDAGOGICAL AND SCHOOL PLURALISM**

Sladana Zuković and Jovana Milutinović*
Faculty of Philosophy, University of Novi Sad

The paper starts from the fact that education in a pluralistic society requires adapting the school system to the new conditions, which in our educational reality actualizes the question of pedagogical and school pluralism. Starting from the premise that improving pedagogical and school pluralism assumes that the participants are well informed about school choice, the objective of this study refers to understanding parents' attitudes towards private and alternative schools. The sample is made up of 189 parents of elementary school children. The applied instrument, created for the purposes of this research, consists of a scale of attitudes (10 items) on the impact of private and alternative schools, an assessment scale (11 items) of the distinctive features of private compared to public schools, as well as questions about the level of information on alternative pedagogical concepts and the need to increase the number of alternative schools in Serbia. Descriptive statistics, factor analysis and measures to analyze the statistical significance of differences were used to analyze the data. The results of the study indicate that the respondents have neither particularly negative nor positive opinions about the significance of the impact of private and alternative schools. They believe that there are no significant differences between private and public schools, and estimate they are not well enough informed about various alternative pedagogical concepts. It can be concluded that work on the promotion of school choice as the parents' right is very important in order to improve the quality of education. Improving the conditions for the responsible decision-making of parents, and informing parents about alternative pedagogy should form part of the support for pedagogical innovation program in our country.

Keywords: alternative schools, democratisation of society, pedagogical and school pluralism, private schools, parental choice of school

* E-mail: sladjanaz71@gmail.com

ПОНАШАЊЕ УЧЕНИКА РАЗЛИЧИТОГ ПОРОДИЧНОГ И ИНТЕЛЕКТУАЛНОГ СТАТУСА У ШКОЛСКОМ КОНТЕКСТУ

Марија Јелић и Гордана Чолић*

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Универзитет у
Београду

Понашање ученика у школи одређено је бројним факторима, укључујући утицај породице, карактеристике ученика, као и оне факторе који се односе на школски контекст. Познавање протективних и ризичних фактора социјалног понашања ученика представља основу за планирање превентивних програма и циљаних интервенција у школи. Циљ спроведеног истраживања био је да се утврди повезаност породичног и интелектуалног статуса ученика са њиховим понашањем у школи. Узорак је чинило 210 ученика без родитељског старања, узраста од 12 до 18 година, и то 130 просечних интелектуалних способности који похађају редовну школу и 80 ученика са лаком интелектуалном ометеношћу који похађају специјалну школу. Компаративна група од 206 ученика са родитељским старањем била је уједначена у односу на пол, узраст и интелектуални статус са циљном групом ученика без родитељског старања. Понашање ученика мерено је преко оцене из владања на крају школске године. Резултати су показали да ученици без родитељског старања како на основном, тако и на средњошколском узрасту показују лошије владање у школи, него њихови вршњаци са родитељским старањем. У групи ученика без родитељског старања нису утврђене значајне разлике у односу на интелектуални статус, док је у групи ученика са родитељским старањем показано да ученици са интелектуалном ометеношћу имају боље оцене из владања него ученици типичног развоја. Размотрене су импликације добијених налаза из перспективе протективних и ризичних фактора понашања ученика у школи и указано је на могућност будућих истраживања у овој области.

Кључне речи: понашање ученика, породични статус, интелектуални статус, школски контекст

* E-mail: jelic.m@eunet.rs

SCHOOL BEHAVIOUR OF STUDENTS WITH DIFFERENT PARENTAL AND INTELLECTUAL STATUS*Marija Jelić* and Gordana Čolić*

Faculty of Special Education and Rehabilitation, University of Belgrade

School behaviour is determined by many factors, including parental influence, students' characteristics, as well as factors related to the school context. Knowledge of the protective and risk factors of students' social behaviour provides the basis for planning prevention programs and targeted interventions in schools. The aim of this research was to determine the link between the parental and intellectual status of students and their behaviour in the school setting. The sample consisted of 210 students between 12 and 18 years of age without parental care. 130 of them are of average intellectual ability and attend mainstream schools and 80 have mild intellectual disabilities and attend special schools. The comparative group of 206 students with parental care was uniform in relation to the gender, age and intellectual status of the target group of students without parental care. The students' behaviour was measured by means of their conduct grade at the end of the school year as estimated by their teachers. The results revealed that students without parental care, both at elementary and secondary school age, demonstrate worse behaviour in school than their peers with parental care. No significant differences were found in the group of students without parental care in terms of intellectual status, but in the group of students with parental care, the behaviour of students with intellectual disabilities was rated better than that of typical students. The implications of the findings were reviewed in terms of the protective and risk factors of behaviour at school and pointed to the possibility of further research in this area.

Keywords: behaviour of students, parental status, intellectual status, school setting

* E-mail: jelic.m@eunet.rs

**РАЗУМЕВАЊЕ УЧЕНИЧКЕ ПЕРСПЕКТИВЕ УЗ ПОМОЋ
ТЕХНИКЕ ЦРТЕЖ И ЊЕГОВА СУПРОТНОСТ ТОМА РЕЈВЕНЕТА***Тијана Јокић**

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

У контексту континуираних интеракција са различитим актерима школског система, пред дете се поставља захтев да успостави релативно јасну и задовољавајућу слику о себи, како би се процес образовања одвијао што успешније. Током оваквог процеса ученици наилазе на различите препреке и тешкоће, а за њихово превазилажење потребно је и разумевање ученичке перспективе. Препреке су још веће за ученике којима је потребна додатна подршка. Да би се разумела перспектива ученика којима је потребна додатна подршка и да би се уважили њихови ставови, спроведено је експлоративно квалитативно истраживање употребом техника које се заснивају на теорији личних конструката. Након примене технике *Цртеж и његова супротност* Тома Рејвенета на тему „Ја у школи”, спроведено је 18 полуструктурисаних интервјуа са ученицима ОШ „Ђура Даничић“ којима је потребна додатна подршка. Употреба ове технике омогућила је повећано разумевање ученичког погледа на школски контекст – маркирани су аспекти школског живота важни за осећај добробити и задовољства и идентификовани су процеси конструисања тих аспеката. Стечен је увид у лична значења којима се осмишљавају школски контекст и сопствена позиција у њему. Издвојене су имплицативне дилеме, као неизбежни пратиоци учења и развоја.

Кључне речи: ученици којима је потребна додатна подршка, теорија личних конструката, *Цртеж и његова супротност*, конструкт, ученичка перспектива

* E-mail: tijana.z.jokic@gmail.com

UNDERSTANDING PUPILS' PERSPECTIVES USING T. RAVENETTE'S TECHNIQUE "DRAWING AND ITS OPPOSITE"

*Tijana Jokić**

Faculty of Philosophy, University of Belgrade

Within the context of continuous interaction with the various actors in the school system, a child is tasked with establishing a relatively comprehensive and satisfying self-perception in order to complete the education process successfully. During this process, pupils come across challenges and obstacles and in order to overcome them an understanding of pupils' perspectives is essential. Such challenges are even greater for those pupils who need additional support. In the aim of understanding the perspectives of pupils who need additional support and recognizing their views, qualitative exploratory research was carried out using techniques based on the Theory of Personal Constructs. Following the application of T. Ravenette's technique „Drawing and its opposite“ of „myself at school“, eighteen semi-structured interviews were conducted with pupils who need additional support in the Đura Daničić elementary school. This technique facilitated a greater understanding of pupils' views of the school context – those aspects of school life important for a sense of well-being and satisfaction were identified as well as the processes involved in their construction. Insight into the personal meanings that are used to make sense of the school context and one's position in it were gained thus identifying the implicative dilemmas that go hand-in-hand with education and development.

Keywords: pupils who need additional support, Theory of Personal Constructs, „Drawing and its opposite“, construct, pupil's perspective

* E-mail: tijana.z.jokic@gmail.com

ДОЖИВЉАЈ ШКОЛЕ ИЗ УГЛА УЧЕНИКА

*Наташа Лалић-Вучетић**

Институт за педагошка истраживања, Београд

Настава претпоставља социјално окружење у којем ће ученици исказати и реализовати своје аутентичне потребе и испољити личну иницијативу и унутрашњу мотивацију. У овом раду се поставља питање на који начин ученици опажају школу и наставнике и колико је то опажање условљено наставниковим начином рада на часу, начином комуникације између наставника и ученика и успостављањем различитих социјалних односа у настави. Циљ истраживања се односи на утврђивање актуелних образаца понашања наставника и ученика који обухватају, с једне стране конструкте традиционалне наставе и с друге стране конструкте који се тичу унутрашње мотивације, иницијативе, сарадње и који су одлика новог, другачијег приступа настави. У истраживању је коришћен *упитник за ученике* (који је садржао петостепену скалу слагања) помоћу кога је процењивано понашање наставника на часовима. Узорак је обухватио 856 ученика осмог разреда из 40 основних школа у Србији. Резултати истраживања показују да ученици најчешће немају свест о томе шта и зашто уче, да не постоји повезаност између њиховог искуственог и школског учења, да не препознају циљ коме теже у процесу школског учења, да наставници веома често не уважавају ученикова интересовања и осећања, не подстичу амбијент у коме би ученици истраживали и експериментисали на часу. У настави преовлађује модел традиционалне наставе који не оставља много простора за истраживање и изазов у настави, за испољавање иницијативе и креативности ученика, а самим тим и унутрашње мотивације.

Кључне речи: школа, наставник, ученик, настава

* E-mail: nlalic@ipi.ac.rs

THE SCHOOL EXPERIENCE FROM THE PUPILS' POINT OF VIEW

*Natasa Lalić-Vučetić**

Institute for Educational Research, Belgrade

Teaching assumes a social environment in which pupils will express and realise their own authentic needs and demonstrate personal initiative and internal motivation. This work raises the question of how pupils perceive school and teachers and to what extent that perception is conditioned by a teacher's working method in class, the method of communication between teachers and pupils and the establishment of various social relationships in teaching. The goal of this research is to establish current patterns of teacher and pupil behaviour which encompass the constructs of traditional teaching on the one hand, and on the other constructs related to internal motivation, initiative, and cooperation, which are the characteristics of a new, different approach to teaching. A questionnaire for pupils (consisting of a five-level agreement scale) was used to evaluate teachers' behaviour during classes. The sample was made up of 856 eighth grade pupils from 40 primary schools around Serbia. The research results show that pupils frequently have no awareness of what or why they study, that there is no connection between their experiential and school learning, that they do not recognise the goals they are expected to aspire to in the school learning process, that teachers very often do not respect pupils' interests and feelings, and the existence of a stimulating environment in which pupils would research and experiment in lessons is lacking. What prevails is the traditional teaching model which does not leave much space for experimentation and challenge in teaching, for the expression of initiative and pupils' creativity, or for internal motivation either.

Keywords: school, teacher, pupil, teaching

* E-mail: nlalic@ipi.ac.rs

ПРИСТУПИ И ОРИЈЕНТАЦИЈЕ УЧЕНИКА У УЧЕЊУ

*Душица Малинић**, *Јелена Станишић* и *Ђурђица Комленовић*
Институт за педагошка истраживања, Београд

Рад представља преглед теоријских разматрања и истраживачких налаза који се баве карактеристикама различитих приступа учењу као процесу конструкције и реконструкције постојећег искуства. У првом делу раду анализиране су одлике три приступа учењу (учење напамет; учење са разумевањем и стратешки приступ) и указано је на предности и недостатке оријентација на којима су ти приступи засновани. Наглашено је да се у основи првог приступа налази оријентација ученика на репродукцију, да је у основи другог интринзична потреба за актуализацијом потенцијала у одређеним предметима, а да се трећи приступ базира на оријентацији ученика ка добијању што бољих оцена. У другом делу рада разматра се утицај мотивације, интересовања и способности ученика на његов преферирани приступ учењу и указује се на позитивну везу између учења са разумевањем и школског постигнућа ученика. У трећем делу рада наставницима се предлаже примена одређених поступака којима се ученици подстичу да уче са разумевањем. Полази се од схватања да успешни поступци захтевају следеће: примену наставних метода заснованих на активној и дугорочној укључености ученика у рад на задацима који подстичу учење са разумевањем; оцењивање које наглашава значај концептуалног разумевања, а не само процедуралног знања; омогућавање избора садржаја и материјала који подстичу разумевање онога што се учи; јасно изражавање образовних очекивања од ученика и давање адекватне повратне информације о напретку у учењу.

Кључне речи: учење, приступи учењу, оријентација на учење, поступци наставника

* E-mail: dmalinic@ipi.ac.rs

PUPILS' APPROACHES AND ORIENTATION IN LEARNING

Dušica Malinić, Jelena Stanišić and Đurđica Komlenović*
Institute for Educational Research, Belgrade

This paper presents a review of theoretical discussions and research findings regarding the characteristics of different approaches to learning and the process of the construction and reconstruction of existing experiences. The first part of the paper analyses the characteristics of three approaches to learning (rote learning, learning with understanding and the strategic approach) and points out the advantages and disadvantages of the orientations on which those approaches are based. It is emphasised that pupils' reproduction orientation lies at the base of the first approach; the intrinsic need for the actualisation of potentials in certain subjects is the basis of the second; while the third approach is based on the orientation of pupils to obtaining the best grades. The second part of the paper considers the influence of pupils' motivation, interest and abilities in their preferred approach to learning and points out the positive correlation between studying with understanding and pupils' school achievement. The third part proposes that teachers implement certain methods for stimulating pupils to learn with understanding. The starting point is the belief that successful methods demand the following: the implementation of teaching methods based on the active and long term inclusion of pupils in work on tasks which stimulate learning with understanding; evaluation which emphasises the significance of conceptual understanding and not only procedural knowledge, enabling choice of contents and materials which stimulate understanding of what is being learned; clear expression of professional expectations from pupils and providing adequate feedback about progress made.

Keywords: learning, approaches to learning, orientation in learning, teachers' methods

* E-mail: dmalinic@ipi.ac.rs

УЧЕШЋЕ РОДИТЕЉА У ОБРАЗОВАЊУ ДЕЦЕ: ЕФЕКТИ У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

*Нитулеску Лавиниа**

“Ефтимие Мургу” Универзитет у Ресити, Румунија

У овом истраживању полази се од претпоставке да родитељи имају како права, тако и одговорност када је у питању образовање њихове деце. Циљ рада јесте да се истакну ефекти специфичног ангажовања родитеља у традиционалном и *Корак по корак* образовном систему. *Корак по корак* је систем алтернативног образовања у Румунији који се заснива на следећим принципима: образовање усмерено на дете, учење у „центрима активности“, укључивање породице и шире заједнице у образовање деце. Узорак се састојао од 50 наставника основних школа, 138 ученика и 200 родитеља. Применом компаративне анализе традиционалног и *Корак по корак* образовног програма, утврђене су сличности и разлике у погледу укључивања родитеља у образовање њихове деце. У истраживању су коришћени следећи инструменти: упитници и педагошки тест. Резултати показују да је школски успех ученика, који похађају наставу према програму *Корак по корак*, бољи. Ставови и понашање ових ученика су такође значајно позитивнији. *Корак по корак* програм карактерише непрекидно и систематично ангажовање родитеља у школским активностима, што води ка оптимализацији образовања њихове деце. С тим у вези, може се закључити да улога родитеља у образовању њихове деце представља значајан фактор унапређивања образовања.

Кључне речи: улога и одговорност родитеља, учешће родитеља, образовни систем *Корак по корак*

* E-mail: l.nitulescu@uem.ro

**PARENTS' INVOLVEMENT IN THE EDUCATION OF CHILDREN -
ITS EFFECTS IN PRIMARY SCHOOL***Nițulescu Lavinia**

“Eftmie Murgu” University of Reșița, Romania

The study starts from the assumption that parents have both rights and responsibilities when it comes to their children's education. The objectives of the study aim to highlight the effects of the specific involvement of parents in traditional and Step by Step educational systems. Step by Step represents the most prevailing system of alternative education in Romania, based on: education centred on children; learning organized into centres of activities; the involvement of the family and the community in the children's education. The sample consisted of: 50 teachers from the primary education system; 138 pupils and 200 parents. By using comparative analysis between traditional and Step by Step systems, the study presents similarities and differences regarding the involvement of parents in their children's education. Two methods have been chosen: the investigation method based on written questionnaires and a pedagogical test. The results underline the fact that the school performance of pupils from the SBS group is better. The attitudinal-behavioural action is significantly more positive in the same case. The SBS system is characterized by the constant and systematic participation and involvement of parents in school activities, which leads to the optimisation of their child's education. In conclusion, it can be inferred that the role of parents in their children's education represents a significant factor of educational success and school improvement.

Keywords: parents' role and responsibility, parents' involvement, Step by Step

* E-mail: l.nitulescu@uem.ro

КОМПЕТЕНЦИЈЕ ЗА УПРАВЉАЊЕ И РУКОВОЂЕЊЕ САВРЕМЕНОМ ШКОЛОМ

*Јелена Стаматовић**

Учитељски факултет у Ужицу, Универзитет у Крагујевцу

Александра Милошевић

Медицинска школа у Ужицу

Ефикасно управљање и руковођење школом подразумева као резултат ефикасност и квалитет школског рада. Питање успешног руковођења узима у обзир сложеност компетенција носилаца овог процеса. Стога се у овом раду посматрају и истражују компетенције директора школа у два области рада: област остваривања квалитета наставног и васпитног процеса у школи и компетенције у области културе учења. Узорак су чинила 73 директора основних и средњих школа у шест округа Републике Србије (44 директора основних и 29 директора средњих школа). Техником анкетирања са скалирањем директори су износили своје мишљење и процењивали компетенције у поменутим областима. Резултати указују да директори сматрају веома важним компетенције из наведених области, али да нису у потпуности упознати са њима. У области остваривања квалитета наставног и васпитног процеса директори недовољно подстичу и промовишу иновације. Њихове активности су усмерене на праћење наставе, посећивање часова које анализирају и вреднују, али у недовољној мери вреднују свој рад. Код активности усмерених на културу учења доминира омогућавање наставницима да се стручно усавршавају. Такође се истиче потреба директора да се усавршавају у области овладавања прописаним компетенцијама.

Кључне речи: управљање, руковођење, директор школе, компетенције

* E-mail: jelena.stamatovic22@gmail.com

COMPETENCES FOR THE MANAGEMENT AND LEADERSHIP OF MODERN SCHOOLS

*Jelena Stamatović**

Faculty of Education, University of Kragujevac, Užice

Aleksandra Milošević

Medical school, Užice

Efficient management and school leadership should result in the efficiency and quality of school work. The issue of successful management takes into account the complexity of the competences of those who are the carriers of this process. Therefore, in this paper we observe and study the competences of school principals in two areas of their work: in the field of achieving a quality teaching and educational process in the school, as well as competence in the field of the culture of learning. The sample consisted of 73 primary and secondary school principals in the six counties of the Republic of Serbia, including 44 principals from primary and 29 from secondary schools. By means of an interviewing technique with scaling the principals expressed their opinions and assessed their competences in these areas. The results indicate that although the principals consider competences in these areas very important, they are not fully familiar with them. In the area of achieving a quality teaching and educational process, the principals do not sufficiently encourage and promote innovation. Their activities are focused on monitoring the teaching process, visiting classes which are then analyzed and evaluated, but they insufficiently value their work. As regards activities focused on the culture of learning the dominant one is to provide teachers with the opportunity to develop their professional skills. This highlights the need for principals to undergo training in the field of mastering the prescribed competences.

Keywords: management, leadership, school principals, competences

* E-mail: jelena.stamatovic22@gmail.com

ЛАТЕНТНА СТРУКТУРА ЕПИСТЕМОЛОШКИХ УВЕРЕЊА СТУДЕНАТА УНИВЕРЗИТЕТА

*Ивана Ћировић** и *Снежана Мирков*
Институт за педагошка истраживања, Београд

Термин епистемолошка уверења односи се на лаичка схватања о природи учења и знања. Налази претходних истраживања указују да су епистемолошка уверења организована у вишедимензионалне системе који могу утицати на лична усмерења и понашање у учењу. Сprovedено је истраживање на узорку од 560 студената прве, друге, треће и четврте године различитих факултета Универзитета у Београду (81,4% женског пола). Постављен је циљ да се испита латентна структура епистемолошких уверења студената. Примењен је Упитник о епистемолошким уверењима (М. Шомер). Из простора епистемолошких уверења факторском анализом (метода главних компонената, Варимак ротација) издвојене су четири димензије које објашњавају 53% варијансе. Прва димензија названа је *Избегавање интеграције, избегавање двосмислености и зависност од ауторитета*; друга је *Веровање да се учење не може научити и да успех у учењу не зависи од уложеног напора*; трећа обухвата супске које се односе на *Веровање да је способност за учење урођена и да је учење брзо*; у четврту димензију груписане су супске које се могу третирати као *Веровање у апсолутно сигурну и неупитну природу знања*. Сва четири аспекта епистемолошких уверења умерено су изражена међу студентима. Утврђене су позитивне корелације ниског интензитета између димензија. Добијени налази указују да се епистемолошка уверења студената могу описати помоћу четири независне димензије, а умерена израженост описаних уверења оставља простор за примену образовних интервенција које су усмерене ка подстицању формирања софистициранијих епистемолошких уверења.

Кључне речи: епистемолошка уверења, студенти, факторска анализа.

* E-mail: icirovic@ipi.ac.rs

THE LATENT STRUCTURE OF THE EPISTEMOLOGICAL BELIEFS OF UNIVERSITY STUDENTS

*Ivana Ćirović and Snežana Mirkov**
Institute for Educational Research, Belgrade

The term epistemological beliefs refers to layman beliefs about the nature of learning and knowledge. Previous empirical findings suggest that epistemological beliefs are organized in multidimensional systems that can affect personal orientation and behavior in learning. Research was carried out on a sample of 560 first to fourth year students from different faculties at the University of Belgrade (81.4% female). The aim of this study was to examine the latent structure of epistemological beliefs of university students. The Epistemological Questionnaire (EQ) was used for collecting data. Within the area of epistemological beliefs, four dimensions that explain 53% of the variance were identified using factor analysis (the Principal Components Method, Varimax rotation). The first dimension is called *Avoiding integration, avoiding ambiguity and dependence on authority*; the second includes *Beliefs that learning cannot be learned and that success in learning does not depend on effort*; the third dimension includes subscales relating to the *Beliefs that the ability to learn is innate and that learning is quick*; and the subscales grouped within the fourth dimension can be treated as a *Belief in the absolute and unquestionable nature of knowledge*. All four aspects of epistemological beliefs are moderately prominent among students. Positive correlations of low intensity between the extracted dimensions were found. These findings suggest that the epistemological beliefs of university students can be described by four independent dimensions and indicate the need for educational interventions aimed at encouraging the formation of more sophisticated epistemological beliefs.

Keywords: epistemological beliefs, university students, factor analysis

* E-mail: icirovic@ipi.ac.rs

ШКОЛСКО ЛИДЕРСТВО: КОМПЕТЕНЦИЈЕ, УЛОГЕ И ЕТИКА

Мајда Ценцич и Тина Штембергер*

Педагошки факултет Копер, Универзитет у Приморском, Словенија

Компетенције наставника, ученика и школских лидера у последње време представљају предмет многих истраживања и дебата. У раду издвајамо пример група компетенција које укључују: (а) вођење и управљање учењем и наставом; (б) вођење и управљање променама; (в) вођење и управљање собом; (г) вођење и управљање другима; (д) вођење и управљање институцијом. Имајући у виду ове групе компетенција, желели смо да установимо које су улоге директора повезане са представљеним компетенцијама и који принцип повезује све компетенције и улоге. Циљ рада јесте да се шематски прикаже, у облику табеле, списак компетенција и одговарајуће улоге директора, и да се пронађе њихов заједнички принцип. Такође, желимо повезати компетенције и улоге лидера са одређеним политикама којима се бави европски међународни пројекат Европска мрежа политике школског лидерства (2010–2014). У оквиру поменутог Пројекта, у коме учествују и аутори овог текста, испитује се следеће: самосталност, одговорност, дистрибуирани облици лидерства, решења у образовним политикама и образовање школских лидера. На основу представљених компетенција и одговарајућих улога можемо рећи да се улоге лидера стално мењају, да су у интеракцији и да зависе од непосредног и ширег друштвеног контекста. Резултати показују да је свеобухватни етички принцип тај који повезује компетенције и улоге директора. Добијени налази ће помоћи директорима да увиде смисао повезивања компетенција са својим улогама, а такође се очекује да ће се усмерити на етички као наважнији принцип у своме раду.

Кључне речи: лидерство, компетенције, улоге, EPNoSL пројекат, етика

* E-mail: majda.cencic@pef.upr.si

SCHOOL LEADERSHIP: COMPETENCES, ROLES AND ETHICS

Majda Cencič and Tina Štemberger*

Faculty of Education Koper, University of Primorska, Slovenia

The competences of teachers, students and school leaders have recently become the subject of many debates and research studies. In this paper, we present an example of a group of competences, which include (a) leading and managing learning and teaching, (b) leading and managing change, (c) leading and managing self, (d) leading and managing others and (e) leading and managing the institution. Based on the areas listed, we wanted to determine which roles of school leaders are connected with these competences and what the guiding principle of all roles and competences is. The aim of the paper was to schematically, in the form of a table, present the list of competences alongside the corresponding school leaders' roles and also to link both with certain policy areas, which have been the subject of interest of the European International project, European Policy Network on School Leadership - EPNoSL (2010 – 2014). The project, in which the authors are actively involved, focuses on autonomy, accountability, forms of distributed leadership, policy response and training school leaders. Based on the listed competences and corresponding roles, we can say that the roles of school leaders are constantly changing and interacting and they depend on the immediate and broader social context. The results show that ethics is the principle that connects competences and the presented roles. School leaders will thus be given an opportunity to see a meaningful connection between competences and roles and this will be directed towards understanding ethics as the main principle of school leadership.

Keywords: leadership, competences, roles, the EPNoSL project, ethics

* E-mail: majda.cenic@pef.upr.si

АУТОРИ/ AUTHORS

A
Antić 60, 61
Avramović 32, 33

B
Bodroža 34, 35
Borovica 94, 95
Bukvić 78, 79

C
Cencić 118, 119
Čolić 104, 105
Ćirović 116, 117
Ćulum 89, 91

D
Dimitrijević 98, 99
Drobnić 66, 67
Džinović 50, 51
Đerić 34, 35
Đević 100, 101
Đorđević 68, 69

G
Grujić 96, 97
Gutvajn 34, 35, 54, 55

I
Ivanović 70, 71

J
Jančec 36, 37
Jelić 104, 105
Jokić 106, 107
Jonuz 82, 83

K
Komlenović 72, 73, 110, 111
Kopas-Vukasinović 38, 39
Korać 40, 41
Kostović 94, 95

L
Lalić-Vučetić 74, 75, 108, 109
Lazarević 42, 45, 76, 77
Luković 84, 85

M
Malinić 72, 73, 110, 111
Marković 80, 81
Marušić 48, 49
Milutinović 102, 103
Mirkov 14, 16, 116, 117

N
Nițulescu 112, 113

P
Pavlović 44, 45
Pešikan 56, 57
Polovina 19, 20
Popović-Čitić 80, 81
Popović-Čitić 78, 79
Prodan 46, 47

R
Radulović 22, 24
Ranković 84, 85
Rončević 90, 91

S
Srbinovski 82, 83
Stamatović 114, 115
Stanišić 72, 73, 110, 111
Stanković 84, 85
Stevanović 48, 49, 86, 87
Stokanić 74, 75
Šefer 52, 53
Ševkušić 26, 28, 54, 55
Štemberger 118, 119

T
Tatalović-Vorkapić 36, 37
Tošić-Radev 56, 57

V
Vodopivec 36, 37
Vujačić 62, 63
Vukićević 64, 65

Z
Zuković 102, 103

ИНСТИТУТ ЗА ПЕДАГОШКА
ИСТРАЖИВАЊА

УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

**XVII НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА »ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА И
ШКОЛСКА ПРАКСА«**
**XVII SCIENTIFIC CONFERENCE »EDUCATIONAL RESEARCH AND
SCHOOL PRACTICE«**